

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra primárního vzdělávání
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Kombinace: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

**VÝUKA CIZÍHO JAZYKA S HUDEBNÍ
VÝCHOVOU**

**TEACHING FOREIGN LANGUAGE WITH MUSICAL
EDUCATION**

**DER UNTERRICHT DER FREMDSPRACHE IM
ZUSAMMENHANG MIT DEM MUSIKUNTERRICHT**

Diplomová práce: 05–FP–KPV

Autor:

Pavλίna Pavolková

Podpis:

Adresa:

Borovnice 77

544 77 Borovnice

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Koutský

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	grafů/tab.	pramenů	příloh
82	9 342	13	0	24	0

V Liberci dne: 21. dubna 2006

TU v Liberci, FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Hálkova 6

Tel.: 485352515

Fax: 485352332

Katedra: PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

pro (diplomant) Pavlína PAVOLKOVÁ
adresa: Borovnice 77, 544 77 Borovnice
obor (kombinace): Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
Název DP: Výuka cizího jazyka s hudební výchovou
Název DP v angličtině: Teaching Foreign Language connected with Musical Education
Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Koutský
Konzultant:
Termín odevzdání: květen 2005

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 30.6.2004

.....
děkan

.....
vedoucí katedry

Převzal (diplomant): PAVOLKOVÁ PAVLÍNA

Datum: 24. 11. 2004

Podpis: Pavolková

Název DP:

Výuka cizího jazyka s hudební výchovou

Vedoucí práce:

Mgr. Jaroslav Koutský

Cíl práce:

Popsat možnosti vyučování cizího jazyka pomocí písní, říkadel, rozpočítadel ... Efektivita jejich použití a přínos pro děti.

Osnova práce:

1. Začlenění hudebních prvků do výuky jazyků.
2. Anglický jazyk obecně.
3. Hudební prvky – píseň, říkadlo, rozpočítadlo, písňová hra.
4. Jakou plní hudební prvky funkci ve vyučovací hodině?
5. Do které části vyučovací hodiny hudební prvky zařadit?
6. Jazykové dovednosti, které mohou hudební prvky rozvíjet.
7. Frekvence zařazování hudebních prvků.
8. Výsledky, efektivita a jejich zhodnocení.
9. Příprava učitele na hodinu anglického jazyka, ve které uplatní hudební prvky. Zpětná vazba s hudební výchovou.
10. Pomůcky sloužící k hudební výuce.
11. Dramatizace hudebních prvků, zapojení pohybových dovedností.
12. Zásobník písní, říkadel, her a pomůcek.

Literatura:

- Hubbard, P. - Jones, H. - Thornton, B. - Wheeler, R.A.: Training Course TOEFL. Oxford University Press, 1993
- Philips, S.: Young Learners. Oxford University Press, 1993
- Samson, D.: 333 nápadů pro angličtinu
- Strange, D.: Chatterbox 1, 2. Oxford University Press, 1989
- Šimonovský, Z.: Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi
- Woodbridge, T. - Hutchinson, T.: Project 1. Oxford University Press, 1999
- Zelenka, Z.: Zazpívejme si anglicky 1, 2 (včetně kazet)

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne: 21. dubna 2006   Pavlína Pavolková

Poděkování

Poděkování patří vedoucímu mé diplomové práce panu Mgr. Jaroslavu Koutskému, za trpělivost, cenné rady a především za věnovaný čas.

Děkuji také celé mé rodině a přátelům za pomoc a psychickou podporu.

ANOTACE

Výuka cizího jazyka s hudební výchovou

Ve své diplomové práci jsem se snažila popsat možnosti vyučování cizího jazyka pomocí hudebních prvků například písní a říkadel. Zabývala jsem se mezipředmětovou vazbou hudební výchovy a cizího jazyka.

V jednotlivých částech jsem se zaměřila na rozvoj hudebních a jazykových dovedností (rytmus, hlas, dech, přízvuk, výslovnost, frázování, artikulace aj.). Zabývala jsem se také otázkami funkce a momentu zařazení hudebních prvků během jazykové výuky. Nedílnou součástí tohoto tématu byla také příprava učitele na výuku a používání různých druhů pomůcek.

Ověřovala jsem v praxi, zda je vyučování za použití těchto prvků efektivní.

Z hlediska praktického jsem uváděla v průběhu jednotlivých kapitol aktivity zaměřené na rozvoj dané dovednosti.

Klíčová slova:

Výuka cizího jazyka, hudební prvky, jazykové dovednosti, hudební dovednosti

ANNOTATION

Teaching Foreign Language with Musical Education

In my diploma work I tried to describe possibilities of teaching foreign language by means of musical elements e. g. songs etc. I engaged in intersubject connection of Musical Education and Foreign Language.

In particular parts I aimed at the development of musical and language skills (rhythm, voice, breath, accent, pronunciation, phrasing and articulation etc.). I also engaged in questions of function and moment of putting into the proper part of the lesson. The teacher`s preparation and using of different kinds of help are very important parts, too.

In the practical part I proved the effect of using these elements in the teaching.

From the practical point of view I mentioned many activities, that were aimed at skills development in each part.

Key words:

Teaching foreign language, musical elements, language skills, musical skills

DIE ANNOTATION

Der Unterricht der Fremdsprache im Zusammenhang mit dem Musikunterricht

In meiner Diplom Arbeit gab ich mir die Mühe, die Möglichkeiten des Fremdsprachenunterrichts mit der Hilfe von Musikelementen zum Beispiel: Lieder, Sprüche zu beschreiben. Ich beschäftigte mich mit der Verbindung von zwei Fächern – Musikunterricht und Fremdsprache.

In den einzelnen Teilen stellte ich mich auf die Entwicklung der Musik – und Sprachfertigkeiten (Rhythmus, Stimme, Atem, Betonung, Aussprache, Phrasieren, Artikulation usw.) ein. Ich befasste mich auch mit dem Fragen der Funktion und mit dem Zeitpunkt, wann die Musikelemente im Fremdsprachenunterricht einsetzen zu können.

Ein unteilbarer Bestandteil von diesem Thema war auch die Lehrervorbereitung für den Unterricht und das Einsetzen von verschiedenen Hilfsmitteln.

Praktisch überprüfte ich, ob der Unterricht durch Benutzen von diesen Elementen effektiv ist.

Von dem praktischen Gesichtspunkt zählte ich im Verlauf der einzelnen Kapitel die Aktivitäten, die direkt auf die Entwicklung der konkreten Fertigkeiten gezielt werden.

Die Schlüsselwörter:

Das Fremdsprachenunterrichts, die Musikelementen, die Sprachfertigkeiten die Musikfertigkeiten

Obsah:

- 1. Úvod (11)**
- 2. Možnost spojit výuku cizího jazyka s hudební výchovou (12)**
  - 2.1 Vokální činnosti (12)**
  - 2.2 Instrumentální činnosti (13)**
- 3. Poslechové materiály a hudební prvky (14)**
  - 3.1 Povídka, pohádka, příběh, rozhovor (14)**
  - 3.2 Písně, písničky, popěvky (14)**
  - 3.3 Říkadla, říkanky, jazykolamy, rozpočítadla (15)**
  - 3.4 Ukázky z klasické hudby (16)**
- 4. Funkce hudebních prvků ve výuce cizího jazyka (17)**
  - 4.1 Motivace (17)**
  - 4.2 Zpětná vazba (17)**
  - 4.3 Relaxace (17)**
  - 4.4 Prostředek pro rozdělení hodiny (18)**
  - 4.5 Sociální klima ve třídě a kooperace (18)**
  - 4.6 Odměna (18)**
- 5. Moment zařazení hudebních prvků do výuky cizího jazyka (19)**
  - 5.1 Úvodní část vyučovací hodiny (19)**
  - 5.2 Hlavní část vyučovací hodiny (19)**
  - 5.3 Závěrečná část vyučovací hodiny (19)**
- 6. Jazykové dovednosti rozvíjené pomocí hudebních prvků (20)**
  - 6.1 Jazykové disciplíny (20)**
  - 6.2 Porozumění (20)**
    - kontrolní otázka (20)**
    - doplňování (21)**
    - skládání textu (21)**
    - pohyb (21)**

- 7. Hudební dovednosti rozvíjené pomocí hudebních prvků (22)**
  - 7.1 Dýchání (22)**
  - 7.2 Artikulace a výslovnost (23)**
  - 7.3 Hlas a hlasové dovednosti (24)**
  - 7.4 Rytmus a rytmizace (25)**
- 8. Dramatizace a zapojení pohybových dovedností (27)**
  - 8.1 Součástí procesu v dramatické výchově (27)**
    - individuální rozvoj osobnosti (27)
    - sociální rozvoj osobnosti (28)
- 9. Příprava učitele na vyučovací hodinu cizího jazyka (29)**
  - 9.1 Cíl vyučovací jednotky (29)**
  - 9.2 Struktura vyučovací jednotky (29)**
    - 9.2.1 Úvodní část vyučovací jednotky**
      - motivace (30)
    - 9.2.2 Hlavní část vyučovací jednotky**
      - realizace (30)
        - metoda výkladová (30)
        - projekt (31)
        - skupinová práce (32)
        - týmová práce (32)
        - dramatizace (32)
        - hra, výuka pomocí hry (33)
    - 9.2.3 Hlavní část vyučovací jednotky**
      - procvičování (33)
    - 9.2.4 Závěrečná část vyučovací jednotky**
      - zadání úkolu, zhodnocení,
Závěr (33)
  - 9.3 Orientační časový harmonogram (34)**

10. Pomůcky (35)

10.1 Hudební nástroje (35)

- rytmické (36)

- melodické (37)

- ostatní melodické (38)

10.2 Pomůcky literární (38)

10.3 Audiokazety a videokazety, CD a DVD nosiče (39)

10.4 Didaktická technika (40)

11. Výuka hudební výchovy v cizím jazyce (41)

12. Příklady cvičení (43)

Obsah (43)

13. Závěr (81)

14. Seznam použité literatury (82)

1. ÚVOD

Hudbu používá člověk jako jeden z komunikačních prostředků od ne paměti. Řeč a hudba spolu úzce souvisí. Jak řeč, tak i hudba vyvolává v člověku různé pocity a nálady. Na druhou stranu hudba spojuje národy, které jsou v oblasti jazyka neslučitelné.

Vnímání hudby a rytmu je pro děti přirozenou aktivitou, kterou u nich lze rozvíjet, aniž by si uvědomovaly, že se vlastně učí. Hudební výchova má jeden velký úkol: probudit v dítěti pokud možno kladný vztah k hudbě, skrze hudbu ovlivňovat jeho osobnost a zároveň jej motivovat k další činnosti. Z těchto důvodů máme velký zájem na tom, aby hudba prolínala všemi možnými oblastmi našeho života.

Používání hudebních prvků při výuce cizího jazyka může do jisté míry sloužit jako alternativní způsob výuky, což nám dokazují i novodobé trendy ve výuce jazyka, které tyto možnosti propagují. Samozřejmě nejenom hudební prvky v jazyce, ale také hudební výchova vyučovaná cizojazyčně začíná být velmi důležitou záležitostí. Zejména bereme-li v úvahu celosvětovou migraci obyvatelstva za prací, ale také za vzděláním.

2. MOŽNOST SPOJIT VÝUKU CIZÍHO JAZYKA S HUDEBNÍ VÝCHOVOU

Existuje několik důvodů, proč hudební prvky do výuky cizích jazyků zařazovat. V první řadě se snažíme maximálně využívat přirozené sluchové percepce dětí mladší školního věku – rozlišování zvuků a tónů a jejich vlastností. Tato činnost vede k návykům správné výslovnosti, přízvuku, intonace a rytmizace v řeči. Používání hudebních ukázek je vždy cílené a kromě dovedností hudebních se snažíme zaměřit na rozšiřování slovní zásoby, seznamování s jednoduchými gramatickými jevy, porozumění slyšenému mluvenému či zpívanému textu.

2.1 Vokální činnosti

V této oblasti využíváme hlasový potenciál dětí. Téměř každé dítě tohoto věku doprovází své aktivity zvuky, jednoduchými popěvkami či jinou vokální interpretací.

Nemluvíme zde o vokálních činnostech v pravém hudebním smyslu, ale hovoříme spíše o jednohlasém zpěvu. Pomocí jednoduché hlasové reprodukce děti reagují na sluchové podněty.

Snažíme se tedy vkládat do procesu osvojování jazykových dovedností co možná nejvíce písniček, krátkých popěvek, říkadel a říkanek. Děti je pak během zadaných úkolů, jako jsou například vybírání, dokreslování a kreslení obrázků, skládání vět či textu, doplňování do textu, hledání vhodného slova atd., mohou reprodukovat a zároveň si jimi upevňovat své jazykové znalosti.

2.2 Instrumentální činnosti

Jelikož je dobré při výuce působit na co nejvíce smyslů, nabízíme dítěti i možnost vyjádřit se hrou na hudební nástroj – tedy instrumentálně. Je to moment, kdy si dítě hudbu tzv. „osahává“. Dáváme mu možnost výběru od hudebních nástrojů rytmických až po nástroje melodické. Nejdříve se bude dítě snažit vyzkoušet nástroje, které vlastně ani pravými hudebními nástroji nejsou. Jsou to věci, které ho obklopují např.: lavice, miska na vodu, krabička s lentilkami, a dokonce i jeho vlastní tělo. Dítě ví, že když tleskne, uslyší zvuk, také ví, že když bouchne tužkou o lavici uslyší jiný zvuk ... Můžeme mu nabídnout, že si nějaký hudební nástroj vyrobíme. Při této činnosti zjistí, že vyrobený nástroj musí mít nějaké parametry, aby vydával zvuk.

Poslech hudby a následné reakce na ni mohou rozvíjet velké množství dovedností od učení se slovní zásobě, gramatickým jevům, přes soustředění, pohybové dovednosti, až po relaxaci.

Tyto aktivity mají společné cíle: pobavit, motivovat a být užitečným pomocníkem při výuce. A každá z nich tvoří základní kámen pro jazykovou výuku.

3. POSLECHOVÉ MATERIÁLY A HUDEBNÍ PRVKY

Nejenom děti rády poslouchají nabízené poslechové materiály, ale také učitelé s nimi rádi pracují ve vyučovacích hodinách. Zde je přehled nejčastěji využívaných hudebních a poslechových materiálů.

3.1 Povídka, pohádka, příběh, rozhovor

Jsou to texty namluvené zejména rodilými mluvčími. U takovýchto poslechových ukázek je vhodné dětem nabídnout vizuální podporu.

Příklady aktivit

- V textech, které mají děti k dispozici, jsou některá slova nahrazena obrázky. Text děti slyší několikrát a pak čtou jen ta slova, která jsou na obrázku.
- Děti dostanou povídku, ale pouze v obrázcích, a mají za úkol seřadit obrázky podle povídky.
- Z obrázků vybírají pouze ty, o kterých se v příběhu hovoří viz. cvičení 1.
- Z rozstříhaných vět skládají rozhovor. Jedna věta je vložena navíc. Která? Viz. cvičení 2.

3.2 Písně, písničky popěvky

Nejčastěji zařazovanými materiály z oblasti hudební jsou jednoduché tématicky laděné písničky z velké části upravené dle jazykové úrovně žáků, které dávají velký prostor fantazii vyučujícího, jak s nimi pracovat. Jsou přímo určené dětem, které se učí jazyk jako cizí. Obvykle mají jednoduchý text a podmanivou melodii i rytmicky zajímavou kompozici.

Dále pak autentické nahrávky tzn. písně, které běžně poslouchají děti, jejichž mateřštinou je daný cizí jazyk. Ty jsou zaměřeny na zkušenější žáky a nejsou zjednodušovány ani jiným způsobem upravovány. Děti se v průběhu práce s nimi mohou naučit mnohé o kulturním životě zemí, ve kterých se daným jazykem hovoří.

Příklady aktivit

- Děti doprovázejí píseň jednoduchými tanečními kroky viz. cvičení 3.
- Písnička, kterou děti doprovázejí gesty viz. cvičení 4, 5, 6.
- Během poslechu písničky mohou vyplňovat chybějící slova v textu a následně odpovídat na otázky, které se k písničce vztahují viz cvičení 7.

3.3 Říkadla, říkanky, jazykolamy a rozpočítadla

Dalším velmi často používaným hudebním prvkem jsou říkadla. Práce s říkadlem může opět mít několik rovin. Pomocí říkadel a říkanek se procvičuje správný přízvuk, rytmus řeči a intonace. Setkáme se s říkadly a říkankami zaměřenými na rozvoj slovní zásoby nebo procvičení jednoduchých gramatických jevů. Na rozvoj artikulace jsou vhodné jazykolamy.

V oblasti použití, podobným hudebním prvkem jako jsou říkadla jsou také rozpočítadla. Ta lze použít vždy, když je nutné rozdělit kolektiv do skupin. Práce s nimi je obdobná jako s říkadly.

Příklady aktivit

- Děti recitují říkanku do rytmu. Rytmus mohou zrychlovat či zpomalovat viz. cvičení 8, 9, 10.
- Děti odříkávají říkanku a doprovázejí ji dotykem, pohybem viz. cvičení 11, 12.
- Děti čtou jazykolamy a snaží se o správnou výslovnost viz. cvičení 14.
- Samy vymýšlejí jazykolamy.

3.4 Ukázky z klasické hudby

Dále to mohou být ukázky z klasické hudby, které můžeme použít v průběhu relaxační chvíle, kdy potřebujeme, aby se děti uvolnily nebo si odpočinuly po náročnější činnosti. Je také možné během poslechu zadat jednoduchý úkol.

Jakou hudbu dětem předkládat? Dítě mladšího školního věku nemá ještě vyhraněný oblíbený hudební žánr, proto je úkolem učitele předkládat dítěti co nejširší škálu hudebních stylů. Nabídka může obsahovat pop, reggae, jazz folk a klasickou hudbu. A nemusí to být notně hudba pouze jedné kultury.

4. FUNKCE HUDEBNÍCH PRVKU VE VÝUCE CIZÍCH JAZYKU

4.1 Motivace

Nesporně zastávají funkci motivační, která je mnohdy tou nejdůležitější. Včasné a kreativní zařazení například písničky do vyučovací hodiny upoutá dětskou pozornost. Dítě se uvolní a poddá se rytmu, melodii a úkolům s ukázkou spojeným.

4.2 Zpětná vazba

Hudba má blahodárné účinky na paměť. Je dokázáno, že efektivita výuky stoupá, pokud se dítě učí pomocí asociací. Nezáleží na tom, zda se jedná o asociaci vizuální (pomocí obrázku) nebo auditivní (pomocí poslechu). Obě napomáhají lepšímu zpětnému vyvolávání nabytých vědomostí.

4.3 Relaxace

Všeobecně se říká, že hudba má blahodárné účinky na lidskou psychiku. V některých případech je aktivizujícím elementem, v jiných je naopak prvkem uklidňujícím. Děti v okamžiku, kdy slyší první tóny skladby, ve většině případů, začnou měnit své chování. Pohybují se v rytmu, podupávají si, nebo jiným způsobem dávají najevo, že jim hudba není lhostejná. Naopak jsou momenty, kdy děti reagují, zejména na pomalou hudbu tím, že zavřou oči a používají svou představivost, oddávají se hudbě. V těchto případech budeme hovořit o relaxaci. Dítě provádí ty úkony, které mu jsou, ve spojení s poslechem hudby, příjemné – jednoduše odpočívá.

4.4 Prostředek pro rozdělení hodiny

Zařazením ukázky můžeme tak hodinu rozdělit tzn., že pustíme například říkanku, písničku či ukázkou z vážné hudby, abychom dali dětem najevo, že čas na vypracování zadaného úkolu již vypršel. Během hudebního signálu děti soustředí svou pozornost na další pokyny vyučujícího.

4.5 Atmosféra ve školním kolektivu

Hudební hry a písničky mohou také sloužit jako prostředek pro rozvoj kooperace například při dramatizaci nebo plnění úkolů zadaných celé skupině žáků. Již tím, že jsou děti nuceny spolupracovat se mezi nimi vytváří sociálně zdravé vztahy, a to dopomáhá správnému klimatu ve třídě.

4.6 Odměna

Děti však písničky, říkadla a různé hudební hrátky vnímají především jako zábavu a odměnu. Zábava odvede jejich pozornost od procesu učení a pod správným vedením učitele, mnohdy splní jeho cíle mnohem efektivněji než například memorování, drill či jiný způsob výuky.

5. MOMENT ZAŘAZENÍ HUDEBNÍCH PRVKU DO VÝUKY CIZÍHO JAZYKA

Na prvním stupni základní školy má učitel velkou výhodu, jelikož vyučuje v kmenové třídě více předmětů. Během výuky může monitorovat a diagnostikovat chování dětí, zda jsou unavené či nikoli. A do jisté míry může na tyto okolnosti reagovat a provádět během dne drobné operativní změny týkající se rozvržení učiva či připravených aktivit.

5.1 Úvodní část vyučovací hodiny

Zařadíme-li hudební aktivitu na začátek vyučovací jednotky, budeme děti motivovat k další činnosti. Vytvoříme takovou atmosféru, aby si děti vytvořily k probíranému učivu kladný vztah a aby svoji pozornost soustředily na výuku.

Bude-li to skladba, se kterou děti pracovaly již předchozí hodinu, poslouží nám k zopakování učiva.

5.2 Hlavní část vyučovací hodiny

Často jsou využívány hudební prvky během hlavní části vyučovací hodiny. S písničkou, říkadlem či textovým poslechovým materiálem jsou spojeny různé množství a druhy aktivit viz. cvičení 13, 15.

5.3 Závěrečná část vyučovací hodiny

Zařadíme-li písničku nebo říkadlo na konec hodiny, může to být hezké rozloučení, odměna za dobře vykonanou práci nebo motivace na další vyučovací hodinu.

6. JAZYKOVÉ DOVEDNOSTI ROZVÍJENÉ POMOCÍ HUDEBNÍCH PRVKU

Poslech jako takový je jednou z nejdůležitějších složek v jazykové výuce. Při poslechové činnosti mohou děti zachycovat a diferencovat rozdíly v mluveném projevu a zpívané formě. Čím více budeme děti obklopotvat cizojazyčnými poslechovými materiály, tím více se u nich bude rozvíjet schopnost porozumění. Můžeme dětem nabízet i texty či písně, které jsou nad jejich jazykovou úrovní.

6.1 Jazykové disciplíny

Z hlediska výuky a metodiky jazyka můžeme pomocí písniček a říkadel procvičovat a rozšiřovat slovní zásobu, jednoduché gramatické jevy, rozhovory viz. cvičení 17, výslovnost viz. cvičení 14, přízvuk, intonaci a rytmus řeči viz. cvičení 16.

6.2 Porozumění

Budeme-li chtít zjistit, zda děti rozumí tomu, co poslouchají máme několik možností.

Kontrolní otázka

Jedním z nich je zadání kontrolní otázky tzn., že děti nepřekládají mechanicky celý text poslouchaného materiálu, ale pokusí se odpovědět na jednoduchou otázku, kterou učitel zadá buď před poslechem nebo po poslechu.

Doplňování

Další možností je různé doplňování písmen, slov, obrázků nebo vybarvování, dokreslování jednotlivých částí obrázku.

Také mohou vybírat z několika podobných obrázků ten, který se k poslechu hodí nejlépe viz. cvičení 1. Jiným způsobem ověření je obrázek s chybou. Dítě má během poslechové ukázky najít na obrázku chybu v barvě, předmětech atd.

Skládání textu

Pracujeme-li s pokročilými dětmi, můžeme text písničky rozstříhat na jednotlivé věty (slova) a děti je během opakovaného poslouchání ve skupinách skládají.

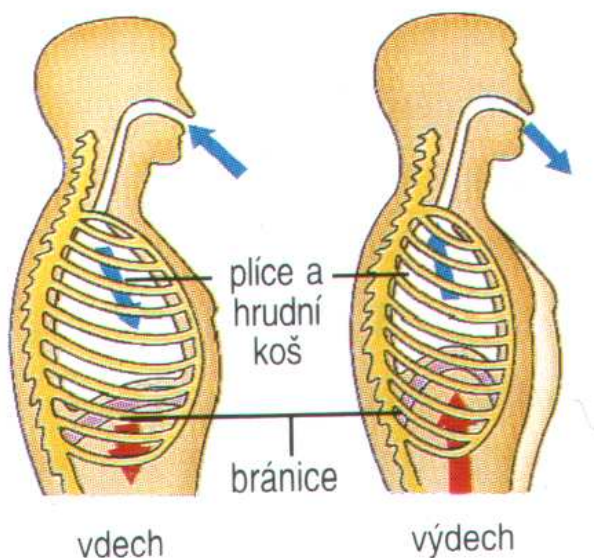
Pohyb

Děti s velkou oblibou vyjadřují hudbu pohybem, pro vyučujícího to může být další způsob kontroly porozumění.

7. HUDEBNÍ DOVEDNOSTI ROZVÍJENÉ POMOCÍ HUDEBNÍCH PRVKU

7.1 Dýchání

Prvním krokem nejenom při zpěvu, ale také při mluvení je správné dýchání. Základ pro správné dýchání tvoří dostatečný poměr mezi nádechem a výdechem. Obě tyto činnosti provádíme při mluvení ústy nebo nosem. Je nutné si uvědomit, že dýchání v průběhu mluveného projevu je odlišné od procesu fyziologického.

SVOBODOVÁ H., JUNKOVÁ, D. :

Velká všeobecná dětská encyklopedie. Praha, Svojtka & Co. 2000 s.

Při nádechu se hrudní koš rozšiřuje a bránice se posouvá směrem dolů. Při výdechu je tomu naopak.

Dechová cvičení zařazujeme do úvodní části vyučovací hodiny. Tato cvičení mají dvě důležité funkce: naučit děti správnému návyku dýchání a mohou zároveň sloužit i jako relaxační aktivity, které děti uklidní.

Abychom děti naučili správně se nadechovat zvolíme jednoduché cvičení viz. cvičení 18.

Hluboký nádech a výdech procvičujeme na delších souvětích nebo krátkých říkankách, které si rozdělíme na fráze. Na začátku každé fráze dbáme na včasný a správný nádech. Stále platí pravidlo, které říká: začínáme jednoduššími, kratšími větami či říkankami a pomalu dle zdatnosti žáků vybíráme náročnější. Viz. cvičení 19 lze také aplikovat na procvičení hlubokého nádechu a výdechu a zároveň děti pobaví a navodí soutěživou atmosféru.

Pro procvičení tzv. bránicového dýchání můžeme zvolit toto cvičení viz. 20.

Dále uvádím cvičení, která souvisejí s ekonomizací dechu viz. cvičení 21 a 22.

7.2 Artikulace a výslovnost

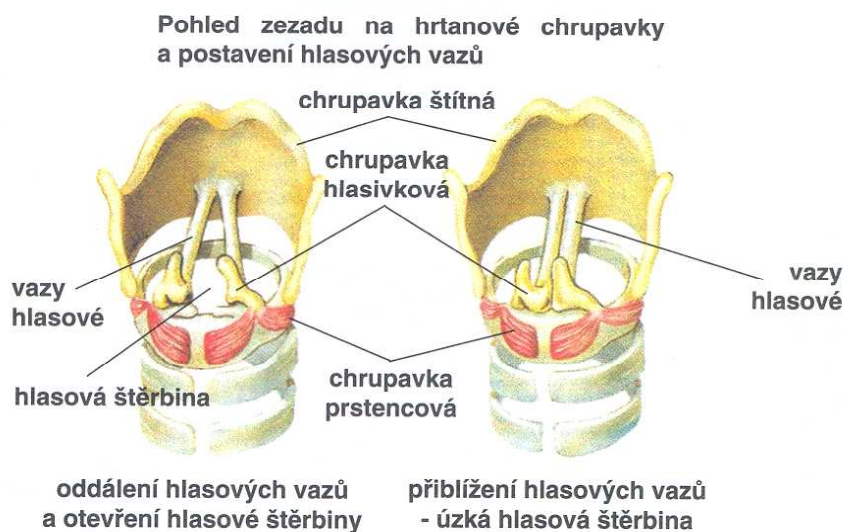
Krátké artikulační rozcvičky můžeme opět zařadit do úvodní části hodiny, ale skvěle se dají využít i v závěru. Pro tyto příležitosti můžeme využívat říkanky nebo jazykolamy viz. cvičení 14. Pro zpestření a po důkladném procvičení uspořádáme soutěž ve správnosti a rychlosti vyslovování.

7.3 Hlas a hlasové dovednosti

Hlas je produkt hlasového ústrojí a měli bychom si uvědomit, že je třeba osvojit si určitou techniku, díky níž dosáhneme v hlasových projevech lepších výsledků a čistších a silnějších tónů.

Hlasové ústrojí můžeme přirovnat k hudebnímu nástroji. Každý hudební nástroj má jednu nebo více součástí, které zvuk vytvářejí a dutinu, v níž se zvuk zesiluje, stává se slyšitelným a získává svůj tón, tedy svou charakteristickou barvu.

Podobné je to i u našeho hlasového ústrojí a hlasu – zvuk vytvářejí hlasivky umístěné v hrtanu (přestože máme dvě hlasivky, jsou jedním zvukotvorným orgánem).

DOBRORUKA, L. J., VACKOVÁ, B., KRÁLOVÁ, R., BARTOŠ, P. :

Přírodopis III. Praha, SCIENTIA 1999. s. 93

O dutiny a zesilovače se opět postará naše vlastní tělo – jsou to dutiny na hlavě, které jsou tvořeny lebeční kostí, lícní kostí, obličejovou kostí, a hrudní koš. V těchto dutinách se zesiluje chvění způsobené hlasivkami. Proto také zpěváci hovoří o hlavovém, obličejovém a hrudním posazení hlasu.

Hlas má určité vlastnosti. Má určitou sílu – dynamiku. V jazykové výchově má dynamika své důležité postavení, protože použití správné síly vede ke správnému jazykovému přízvuku. Procvičování provádíme například takto viz. cvičení 23, 28.

Další vlastností tónu je výška. Máme tóny vysoké a hluboké. Procvičujeme je například při napodobování zvířátek viz. cvičení 25.

Jiná vlastnost nám říká, jak dlouho daný tón zní. Je to délka. Tento atribut je při procvičování výslovnosti velmi důležitý například při sluchové diferenciaci slov viz. cvičení 24.

Při výuce cizích jazyků je velmi důležité napodobování a reprodukování slyšeného textu ať už mluveného nebo zpívaného. Tuto činnost provádějí děti přirozeně a hlavě rády.

7.4 Rytmus a rytmizace

Zcela s určitostí můžeme tvrdit, že člověk má rytmus v těle. Například tlukot srdce, pravidelné střídání nádechů a výdechů nebo pouhý krok je rytmickým elementem. I okolo nás se vše děje v rytmu – střídání dne a noci, ročních období.

Rytmus je ale také neopomenutelnou složkou lidské řeči a zároveň se u dětí rozvíjí ze všech schopností nejdříve. Rytmický výcvik by měl být zařazován do jazykové výuky pravidelně.

Způsobů, jak rozvíjet rytmické cítění u dětí, je mnoho. Lze jej realizovat, aniž bychom potřebovali hudební nástroj. Postačí nám naše tělo.

Využíváme takzvanou hru na tělo – tleskání, pleskání, luskání, dupání a různé typy chůze viz. cvičení 26.

Vhodným procvičováním je také rytmická recitace říkadel či říkanek doprovázená hrou na rytmické nástroje z Orffova instrumentáře.

8. DRAMATIZACE A ZAPOJENÍ POHYBOVÝCH DOVEDNOSTÍ

„Základem dramatu a dramatičnosti je dramatická situace tj. taková situace, v níž dochází k vzájemnému působení osob na svá jednání. Je tedy přirozené, že se dramatická hra stala jedním z podstatných prostředků té oblasti výchovy, která se dotýká sociálního citění, experimentování a získávání zkušeností v mezilidských vztazích, osvojování si praktických občanských dovedností, získávání praxe, zkušeností s demokratickým chováním, s tolerancí a s poznáním sebe sama.“ (12)

Proto můžeme hovořit jak o samostatném předmětu, tak i o metodě vyučování, která rozvíjí sociálně-estetické dovednosti dítěte a kterou lze zařadit do kteréhokoli jiného předmětu, zejména do předmětů humanitních směru tj. cizích jazyků, hudební, výtvarné a estetické výchovy.

8.1 Součásti procesu v dramatické výchově.

Proces v dramatice má několik složek, které ovlivňují chování dítěte, rozvíjejí jeho pohybové dovednosti, jazykové schopnosti a rozvíjí obrazotvornost, tvořivost, kooperaci a rytmické citění.

Individuální rozvoj osobnosti

První složka se zabývá osobnostním (individuálním) rozvojem. Při různých hrách a cvičeních se snažíme o uvolnění, ale i soustředěnost dítěte. Dále naše úsilí směřujeme k tomu, aby se dítě naučilo uvědomovat si sama sebe a zároveň odstraňujeme dětské zábrany.

Sociální rozvoj osobnosti

Druhá složka působí na sociální rozvoj osobnosti. Těmito hrami cvičíme kontakt a sociální komunikaci, verbální i nonverbální, skupinovou citlivost a dynamiku. Zde je velmi důležité, aby učitel byl velmi dobře proškolen v oblasti sociální psychologie.

Učitel by měl znát sociální klima ve třídě, měl by být vnímavý v dětských potřebách. Také by ve skupině rozhodně neměl plnit funkci manipulátora, ale měl by hrát roli partnera.

Příklad aktivity k dramatizaci viz. cvičení 30 a 31.

9. PŘÍPRAVA UČITELE NA VÝUČOVACÍ HODINU CIZÍHO JAZYKA

Při přípravě jednotlivé vyučovací hodiny vychází učitel z tématického plánu, ve kterém je předběžně stanoven cíl hodiny. Samozřejmě je důležité, aby zhodnotil a posoudil stav z předešlé hodiny a také se snažil o návaznost na výuku následující. I zde platí obecné zásady pro přípravu vyučování.

9.1 Cíl vyučovací jednotky

Učitel si musí stanovit cíl dané vyučovací jednotky. Co chce děti naučit nebo v čem je zdokonalit. Cíl by pro děti měl být vždy dosažitelný a to hned několika způsoby, aby měli možnost se učivo naučit i ti méně zdatní žáci.

9.2 Struktura vyučovací jednotky.

Pro efektivní vyučování je též velmi důležité zvolit si vhodnou strukturu vyučovací jednotky. Skladba hodiny se váže k charakteru celé skupiny. Záleží na věku dětí, složení skupiny, jejich studijních předpokladech. Čím jsou děti mladší, tím více aktivit je nutné za hodinu vystřídat. Zajistí to jejich motivaci a pozornost.

Při plánování vyučovací hodiny musí brát učitel v úvahu některé skutečnosti týkající se vztahů mezi dětmi ve třídě, jejich psychické a fyzické kondice.

Tyto aspekty lze odhalit pomocí tzv. monitoringu skupiny to znamená, že učitel pozorováním zjišťuje, zda jsou děti lehce unavitelné nebo naopak děti aktivní, energické, zda jsou ve skupině žáci schopni spolupracovat a samostatně pracovat, zda jsou zde děti s prokázanou specifickou poruchou učení nebo chování (v tomto případě je nutné zařazovat do výuky speciální aktivity, speciální názorné pomůcky a používat individuální přístup).

9.2.1 Úvodní část vyučovací jednotky – motivace

První pozici ve vyučovací jednotce by měla mít tzv. zahřívací aktivita například: krátká soutěž, při které si děti zopakují učivo z předchozí hodiny, nebo říkanka, rýmovačka, písnička. Tato činnost má za úkol děti připravit na výuku.

Je důležité věnovat velkou pozornost úvodní části, ve které se žáci mají dovědět, v čem se budou zdokonalovat, co se budou učit.

Tím nejdůležitějším momentem je však motivace. Je to impuls, který má podnítit dětskou aktivitu a upoutat jejich pozornost na co možná nejdelší časový úsek výuky. Říká se, že výkon je motivace znásobená schopnostmi a pokud chceme po dětech nejlepší výkony, neměli bychom motivaci podceňovat.

9.2.2 Hlavní část vyučovací jednotky – realizace

Po úvodní části hodiny přichází samotný proces výuky, tedy realizace. Jak bude učitel vyučovat, závisí na výběru vyučovací metody. Neoptimálnější je metody kombinovat.

Základní vyučovací metody využívané při výuce cizího jazyka.

Metoda výkladová

Tou nejznámější je metoda výkladová, která se však v dnešní „tvořivé době“ dostává do pozadí, jelikož se prosazují alternativní a netradiční způsoby výuky i u nás. Učitelé se snaží o co nejsrozumitelnější a nejpřístupnější metodu.

„Čím více času stráveného ve škole získají děti pro vlastní aktivní a tvůrčí činnosti a čím méně ho stráví náslechem, tím lépe pro ně.“ (2)

Projekt

Vyučující vybírají témata z běžného života, která pak uplatňují do jazykové praxe. Také velmi často využívají mezipředmětových vztahů a provádějí tzv. projekty, kde mohou děti uplatnit veškeré dosud získané dovednosti. V dnešní době, kdy je ožehavým tématem, v oblasti školství, školní vzdělávací program, je metoda projektového vyučování jedním z nejdiskutovanějších způsobů výuky.

„Do programů jazykové výuky byly projekty zařazeny teprve nedávno. Projekty umožňují jinou formu práce ve třídě. Žáci potřebují chodit po třídě, ptát se ostatních, hledat v knihách. Příprava a vypracování projektu zabere více času než tradiční činnosti. Je-li projekt zadán individuálně, mohou na něm pracovat i doma. Základem úspěchu práce na projektu je dobrá příprava a organizace. Žáci se naučí víc a získají větší užitek z projektu, budou-li pracovat samostatně a učitele využijí jako zdroj informací pouze tehdy, nebudou-li si samy vědět rady.“

Citace: KOLEKTIV OUP. : Seznámení s komunikativním způsobem vyučování angličtiny. Oxford, Oxford University Press, 1998. s. 32

Při hodnocení projektu je nutné nehodnotit pouze jazykovou stránku, ale také originalitu, výtvarnou a estetickou stránku práce a žákovu píli, se kterou na projektu pracoval.

Skupinová práce

Velmi osvědčenou metodou výuky je týmová a skupinová práce. Skupinová práce má výhodu v tom, že žáci spolu mohou spolupracovat a mohou jeden druhému sdělovat své poznatky, popřípadě vysvětlovat jeden druhému to, co jim není jasné. Děti jsou do skupin většinou vybírány učitelem, jelikož jeho úkolem je vytvořit nehomogenní skupinu.

To znamená skupinu, ve které jsou zastoupeny jak děti nadané, tak děti, které mají s učením obtíže. Důležitým momentem je předchozí „výcvik“ dětí, tj. aby byly děti na skupinovou činnost předem důkladně připravovány a cvičeny. Tento druh výuky vyžaduje důslednou disciplínu a také trpělivost vyučujícího.

Ideální skupinka má 3 až 5 členů. Všem skupinám může být zadán stejný úkol nebo každé jiný a postupně mohou být úkoly a skupiny prohozeny tak, aby si všechny děti vyzkoušely všechny úkoly.

Týmová práce

Týmová práce je obměna skupinového učení. Liší se tím, že v týmech mají žáci přesně rozdělené úlohy. Každý člen týmu vypracovává svou dílčí část společného úkolu. Tento typ práce má jeden velmi důležitý socializační prvek a tím je zodpovědnost za odvedený díl práce. Též slouží jako příprava na budoucí život.

Dramatizace

Cílem dramatizace, jako výukové metody, je rozvoj komunikačních schopností. Dramatizace je prostředek pro děti vysoce efektní a atraktivní tak jako například hra, a tedy ve škole nesmírně žádoucí. Viz. Dramatizace hudebních prvků.

Hra, výuka pomocí hry

„Mnoho lidí se domnívá, že hra je jednak činností výlučně pro děti a jak děti dospívají, hra ubývá. Někteří ve hře spatřují ztrátu času. S tím však v žádném případě nelze souhlasit. Hra patří mezi potřeby lidí, zejména dětí. Ke hraní her není zapotřebí žádné sekundární motivace a přesto hru budou děti vykonávat ze všech svých sil a schopností. Hra dokáže mobilizovat aktivitu dětí tak, jako málokterá jiná činnost.

Při hře dochází k podobně jako při hypnóze nebo tvůrčím, vědeckém či uměleckém výkonu, k úžasné koncentraci pozornosti. Podaří-li se učení zakomponovat do hry, docílíme nejvyšší efektivity. Hra by měla ve škole, zejména v nižších ročnících, být základní metodou.“ (6)

9.2.3 Hlavní část vyučovací jednotky – procvičování

Seznamování se s novým učivem by mělo zastávat největší časovou dotaci z hodiny. Obsahem této části by měla být nabídka co největšího množství rozmanitých aktivit, při nichž dochází k zapamatování a automatizaci učené látky. Opět má učitel výběr z několika možností. Mohou to být poslechová cvičení, zpěv, recitace, pohyb nebo audiovizuální činnosti, instrumentální činnosti, doplňování do pracovních listů, konverzační cvičení atd.

9.2.4 Závěrečná část vyučovací jednotky – zadání úkolu, zhodnocení a závěr

Konec hodiny tradičně patří zadání jednoduchého úkolu, který souvisí s probíraným učivem. Instrukce, které úkol doprovází, je nutné dítěti dostatečně vysvětlit.

Dále do závěrečné části patří i hodnocení hodiny a práce dětí. Děti by se měly samy dokázat ohodnotit. Jak probírané učivo zvládly, v čem dělaly chyby, na co si mají příště dát pozor. Měly by také ohodnotit své chování během vyučování a každý sám by z toho měl dokázat vyvodit závěr. Této velmi osvědčené metodě sebehodnocení ve výuce jazyka se říká FEEDBACK. V dnešní době obsahují sady učebnic také tzv. Portfolio, do kterého si dítě zapisuje, co zvládlo, co se ještě musí doučit atp. To pak následně slouží jako doklad o tom, jaké úrovně dítě dosáhlo.

Při procesu sebehodnocení žáka se prohlubuje vztah mezi učitelem a dítětem a také učitel může snadno provádět diagnostiku jednotlivých žáků či skupiny jako celku.

Hodina by vždy měla končit pro děti příjemnou aktivitou, nikdy ne hekticky nebo snad chaoticky. To znamená, že na úplný závěr zařadíme například nějakou říkanku, písničku nebo krátkou hru, kterou se s dětmi rozloučíme.

9.3 Orientační časový harmonogram

Vyučující si promýšlí i časový harmonogram výuky, který v průběhu vyučování může operativně přizpůsobit dané situaci. Na každou připravenou aktivitu si ponechává dostatek času.

Příprava vyučujícího by měla spočívat nejen v přípravě metodické, ale také praktické a teoretické. To znamená, že by měl dokázat zahrát na připravené hudební nástroje, aby dětem demonstroval, jak na ně později budou hrát ony. A měl by být schopný zazpívat připravenou píseň nebo přednést říkanku, rozpočítadlo.

Příklad přípravy učitele na hodinu anglického jazyka viz. cvičení 29.

10. POMŮCKY

Nedílnou součástí výuky jsou pomůcky a technické vybavení.

Pomůcka nám v hodině zajistí názornost a slouží i jako motivační prostředek. Děti ji mohou vnímat všemi smysly – sluch, zrak, hmat a v některých případech dokonce i čich.

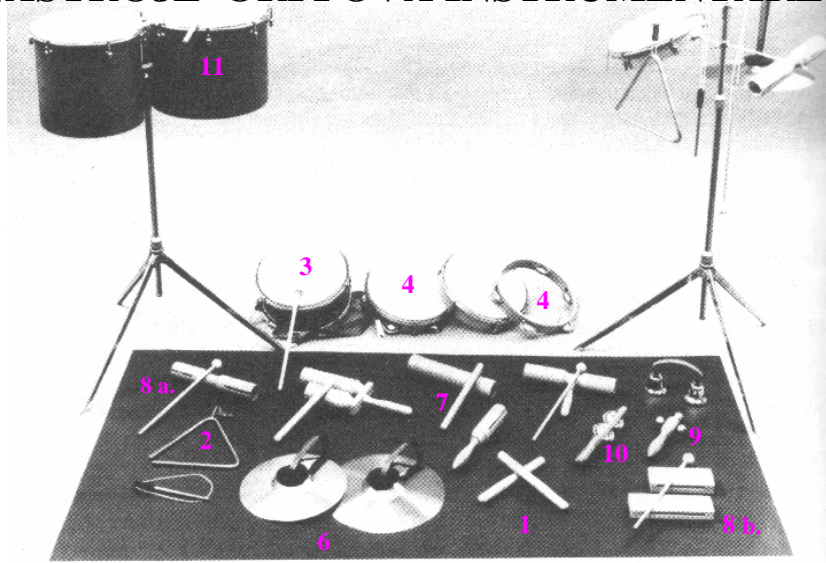
Základními požadavky na pomůcky jsou technická vyspělost, funkčnost, estetičnost, lehká manipulace, ale hlavně bezpečnost.

10.1 Hudební nástroje

Do těchto pomůcek zařazujeme i hudební nástroje. Mohou to být nástroje z Orffova instrumentáře. Výhodou používání těchto nástrojů je jejich lehké ovládání a dostupnost. Do aktivního muzicírování se tak mohou zapojit i méně zkušení jedinci. Náročnost hry je vždy třeba přizpůsobit jejich individuální úrovni.

Orffovy nástroje dělíme na dvě skupiny: rytmické a melodické.

NÁSTROJE ORFFOVA INSTRUMENTÁŘE

ŠIMANOVSKÝ, Z. – TICHÁ, A. – BUREŠOVÁ, V. : Písničky a jejich dramtizace.

Praha, Portál 2000.

Rytmické nástroje

1. Hůlky, ozvučná dřívka, claves

Mají krátký zvuk, a proto jsou vhodné pro noty krátkých hodnot. Zvukově znázorňují pravidelnost (déšť, tikot hodin atp.)

2. Triangl

Má dlouhý dozvuk, jehož intenzita závisí na typu úderu. Užíváme ho často na začátku nebo na konci hudební fráze. Jemný, třpytivý tón trianglu působí velmi zvukomalebně. Při hudební dramatizaci můžeme pomocí trianglu znázornit například sluneční záři, veselost, radost, rozjasnění atp.

3. Bubínek

Barva zvuku závisí na tom, zda udeříme do středu (je více dutá), nebo na okraj blány bubínku (pak je ostřejší). Můžeme na něj hrát prsty nebo plstěnou paličkou. Hlavním úkolem bubínku je udržovat pravidelnou pulsaci. Hrou na bubínek můžeme vyjádřit pravidelnost, nečekané momenty nebo nějakou blížící se hrozbu.

4. Tamburína

Má dvě varianty. První tvoří bubínek s chrastivými talířky na rámu. Druhou variantu představuje tamburína bez blány. Výrazově nám tamburína znázorňuje např.: bouři, vzrůstající napětí, radost.

5. Prstové činely

Mají třpytivý zvuk, který vyvolává představu jasu, lehkosti, optimismu. Můžeme je použít pro zdůraznění první doby nebo pro vyplnění pomlky ostatních nástrojů.

6. Činel

Je nástrojem s dlouhým dozvukem. Jeho barva závisí na velikosti rezonujících ploch, větší nástroj působí temněji. Na nástroj hrajeme různě tvrdými paličkami. Zvuk činelu navozuje atmosféru neznáma, relaxace a uvolnění. Naopak rázným úderem můžeme docílit například hromu v divoké bouři atd.

7. Drhlo

Jeho použití v partiturách znázorňuje vtip, uspěchanost apod.

8 a. Dřevěný blok, dutý rourový bubínek

Zvuk tohoto hudebního nástroje může připomínat cval koní, hru deště na okap.

8 b. Dřevěný blok plochý

Při zvukomalebném ztvárnění jej používáme podobně jako dutý rourový bubínek.

9. Rolničky

Zvukomalebný nástroj navozující atmosféru Vánoc má široké pole použití. Mohou zahrát jízdu saní s koňským spřežením, veselou náladu, oznámení zprávy atd.

10. Pandeiros, talířky

Mají razantní zvuk a hrají v doprovodu podobnou roli jako tamburína.

11. Dětské tympány

Z uvedených hudebních nástrojů je tento jediný, který hraje v basové poloze. Dají se naladit na 1. a 5. stupeň tóniny C dur, D dur, u menších F dur. Lze jimi vyjádřit například blížící se nebezpečí, strašidelné polohy.

Melodické nástroje

Melodické nástroje jsou tvořeny řadou vyladěných kamenů. Lze u nich vyndat kameny a ponechat tam pouze ty, které jsou k hraní nezbytně nutné. Hrajeme na ně oběma rukama, ve kterých držíme paličky.

Zvonkohra

Zvonkohra doplňují melodickou část skladby, ale mohou též hrát hlavní melodický part. Ve zvukomalbě ztvárňuje zvonkohra lehkost, jas a třpyt.

Metalofon

Při instrumentaci zní velmi pěkným sametovým zvukem a navozuje pocit pohody, klidu, tepla. Většinou je zařazujeme při doprovodu pomalých písní.

Xylofon

Hodí se pro hru kratších hodnot. Chceme-li zdůraznit melodii nebo naopak chceme-li udat pravidelnost, používáme xylofon.

Ostatní melodické hudební nástroje

V hodinách můžeme též použít dětské flétny, kytaru, klavír, atd., ale také ty, které si děti samy během výuky vlastnoručně vyrobí.

10.2 Pomůcky literární

Součástí moderní jazykové výuky jsou učebnice. Skládají se z několika částí.

Jsou to: **Student's Book** (učebnice pro žáka), která obsahuje veškeré učivo pro práci ve třídě (pro výklad i procvičování). Obvykle je přitažlivě ilustrovaná a vytištěna v barevném provedení, aby žáky co nejvíce zaujala a motivovala.

Workbook (pracovní sešit). Poskytuje možnosti dalšího procvičení učiva – gramatiky, slovní zásoby a doplňkové materiály – především psaní a čtení. Učebnice je vytištěna černobíle, protože se do této knihy obvykle píše.

Teacher's Book (příručka pro učitele). Většinou obsahuje informace, jak s celou sadou učebnic pracovat, najdeme zde metodické poznámky a aktivity, které se s dětmi dají během hodiny probrat. Ke knize také patří různé kopírovatelné materiály.

Žáci by si již od počátku měli osvojit správné studijní návyky. Měli by dokázat používat výkladový slovník, gramatické přehledy a hlavně učebnice, se kterými ve škole pracují.

Kromě učebnic běžně používaných ve vyučování se také používají cizojazyčné časopisy a knihy. Oba tyto materiály jsou upravované dle úrovně žáků.

10.3 Audiokazety a videokazety, CD a DVD nosiče

Tyto pomůcky jsou neopomenutelnou součástí jazykové výuky. Obsahují poslechové texty, rozhovory, příběhy, písničky, říkanky a výslovností cvičení. Nahrávky jsou zhotoveny profesionálně ve studiu a jsou namluveny a nazpívány odborníky a rodilými mluvčími, kteří znají potřeby žáků.

V dnešní době se již upouští od používání audiokazet a v hojné míře se rozšiřují kompaktní disky. Jejich výhody jsou nesporné: lepší kvalita zvuku, snadnější manipulace s nahrávkou atd.

Podobnou revolucí ve video světě jsou DVD nosiče. Videokazety jsou nahrazovány novou technologií – DVD.

Jak obrazový, tak audio materiál poskytuje informace o kulturním životě zemí, ve kterých se cizím jazykem hovoří. Poskytují nám možnost nahlédnout do cizojazyčného prostředí. Naučit se něco o jejich zvycích a životním stylu. Jejich použití je mnohostranné a do jisté míry i velice motivující.

10.4 Didaktická technika

K běžnému vybavení učeben a kabinetů patří také moderní audiotechnika – CD přehrávače, hi-fi soustavy. V poslední době jsou také velmi oblíbenou výbavou některých učeben tzv. data projektory, které umožňují promítání připravených výukových programů na promítací plátno. Výhodou je snadná manipulace a variabilita použití. Vyučující pouze komentuje to, co žáci mohou vidět na plátně. V takto připraveném výukovém programu se mohou objevit audio ukázky, video sekvence a například i práce s internetem aj.

11. VÝUKA HUDEBNÍ VÝCHOVY V CIZÍM JAZYCE

V dnešní době, kdy světu vládou počítače a internetové sítě, kdy se uvolnily hranice některých zemí a je možné cestovat a studovat v zahraničí, získává své důležité postavení i výuka některých předmětů v cizím jazyce.

Takto specializované jsou některé základní školy výběrového typu, které nabízejí rozšířenou výuku cizích jazyků. Mnohem běžnější je to pak na středních školách, kde jsou žáci pomocí cizojazyčně vyučovaných předmětů připravováni na budoucí studium, a následně i práci, v zahraničí. Zabývají se tím zejména gymnázia a lycea, která mají specializaci na výuku jazyků. V běžné základní škole je to poměrně nadstandardní způsob vyučování, jelikož třídní kolektiv je velmi různorodý jak po stránce studijních možností, tak po stránce zájmové.

Tento typ výuky je zcela jistě motivačním prvkem, ale úroveň cizojazyčných znalostí žáka zde působí jako limitující faktor. Z pozice vyučující anglického jazyka si dovolím říci, že na běžných základních školách je to spíše problematika vyučujících na druhém stupni základní školy.

Je zcela zřejmé, že cizojazyčná výuka může mít různé podoby a úrovně, dle jazykové vyspělosti žáků.

Tak například výuka dětí mladšího školního věku, tzn. žáků třetího a čtvrtého ročníku, by mohla být založena na obohacování slovní zásoby v oblasti hudebních nástrojů viz. cvičení 31 a hudebního písma tj. notopisu.

V pátém ročníku by byly děti již schopny pojmenovat i některé základní vztahy z hudební teorie jako jsou například předznamenání a stupnice, vztahy not v notovém zápisu atd.

Jelikož již v tomto ročníku znají základní gramatické časy, můžeme jim začít představovat jednotlivé osobnosti hudebních světa například pomocí krátkých video ukázek, obrázků nebo rozhovorů charakterizujících jednotlivé skladatele, hudbu, kterou tvořili a dobu, ve které žili.

Mohly bychom si s dětmi udělat i projektový den, kdy by se v dopolední výuce zabývaly získáváním informací o hudebním skladateli například z internetu či literárních materiálů dostupných ve školní knihovně

12. CVIČENÍ

OBSAH

Cvičení číslo	Zaměřeno na	Strana
1, 2	porozumění mluvenému textu	44
3	doprovod tanečními kroky, zpěv	45
4	doprovod gesty, prohloubení slovní zásoby	47
5	doprovod gesty, zpěv	48
6	doprovod gesty	49
7	doplňování do textu, odpovědi na otázky	51
8	rytmická recitace, dechové cvičení	52
9	rytmická recitace, dechové cvičení	53
10	rytmizace říkanky	54
11	doprovod dotykem, rytmická recitace	56
12	doprovod pohybem	57
13	projektové vyučování pro děti 1. a 2. třídy	58
14	artikulace, výslovnost	60
15	otázky a odpovědi v přítomném čase	61
16	přízvuk a rytmus	63
17	přízvuk a rytmus	64
18, 19	dechová cvičení	65
20, 21, 22	dechová cvičení, dynamika	66
23	ekonomizace dechu	67
24	ozvěna	68
25	imitace, dynamika	69
26	rytmický doprovod	70
27	rytmický kánon	72
28	souhra hlasu a pohybu	73
29	příprava na vyučovací hodinu	75
30	dramatizace říkanky	78
31	dramatický přednes, abeceda	79
32	křížovka – hudební nástroje	80

Cvičení 1

- Pomůcky: obrázky míčů nebo vyrobené malé papírové míčky
- Slovní zásoba: barvy, čísla
- Zaměřeno na: porozumění mluvenému textu
- Úkol: vybrat správný obrázek nebo míč
- Text: This is my sister`s ball. This ball is very big and coloured. One stripe is green, one stripe is yellow, two stripes are red and two stripes are blue.

Cvičení 2

- Pomůcky: rozstříhaný rozhovor do skupin (2 – 4 žáci)
- Slovní zásoba: jídlo, nakupování
- Zaměřeno na: porozumění mluvenému textu
- Úkol: seřadit věty v rozhovoru dle poslechu, najít větu přebytečnou
- Text: A: Good morning. Can I help you?
C: Can I have one tin of honey, please?
A: Yes, anything else?
C: Yes, how much is this box of milk?
A: It`s eighty-five pence.
C: So, can I have two boxes, please.
A: It`s two pounds twenty, please.
C: Here you are.
A: Thank you.
A: That`s eighty pence change.
C: Thank you.
Věta navíc: Are you writing a letter now?

Cvičení 3

The Hokey Cokey (traditional)

The children stand in a big circle.

Verse

G

You put your *right hand in, Your *right hand out,

D7

In, out, in, out, Shake it all a-bout, You do the ho - key co - key, And you

G

turn a - round — That's what it's all a - bout.

Chorus

G

Oh, — the ho - key co - key — Oh, — the ho - key co - key —

D7

G

Oh, — the ho - key co - key — Knees bend, arms stretch, clap your hands.

Words

You put your *right hand in
Your *right hand out
In, out, in, out
Shake it all about
You do the hokey cokey
And you turn around
That's what it's all about.

Actions

Everyone puts their right hand into the circle
Everyone puts their right hand out of the circle
Everyone puts their right hand in and out
Everyone shakes their right hand vigorously
Everyone holds their elbows and moves their hops to the music
Everyone turns round on the spot
Everyone holds hands

Chorus

Oh, the hokey cokey
Oh, the hokey cokey
Oh, the hokey cokey
Knees bend, arms stretch,
clap your hands.

The whole circle moves into the centre
The whole circle moves out again
Everyone lets go of one another's hands
Do these actions.

*In other verses, substitute *left hand, right leg, left leg, whole self* (or other parts of the body). It is best not to let it go on too long, however.

- Pomůcky: taneční prostor, nahrávku písně, text písně –zvětšený
- Slovní zásoba: části lidského těla, strany – levá, pravá
- Zaměřeno na: doprovod tanečními kroky, pohybová aktivita, zpěv
- Úkol: tančit dle pokynů v písničce

Metodické poznámky:

Děti tančí podle pokynů, které jim dává text písně. Taneční prostor může být kruhový, aby na sebe děti viděly. Během zpěvu a tance si obohacují slovní zásobu v oblasti částí lidského těla.

Tato taneční aktivita může být propojena například s poslechovými cvičeními: doplňování chybějících slov v textu písně nebo s vyplňováním křížovky.

Dále ji také můžeme využít pro zopakování hudební teorie. Například děti mohou určovat v které tónině je píseň hrána, jaká stupnice byla použita.

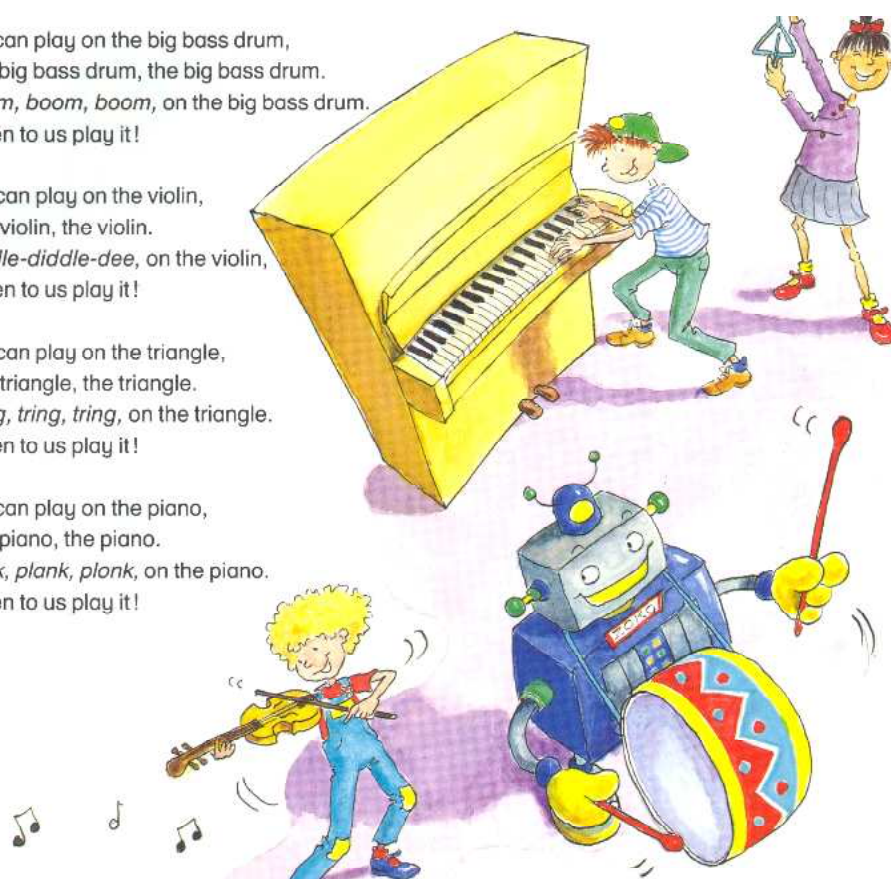
Lze s dětmi procvičovat také orientaci v notovém zápise. Děti vyhledávají jednotlivé druhy not, pomlky v notovém zápise atd.

Cvičení 4

- Pomůcky: nahrávka, text písně na tabuli
hudební nástroje na kartičkách
- Slovní zásoba: hudební nástroje
- Zaměřeno na: prohloubení slovní zásoby, doprovod gesty
- Úkol: seřadit kartičky, ukazovat gesty hru na nástroj

WE CAN PLAY ON THE BIG BASS DRUM

- 1 We can play on the big bass drum,
The big bass drum, the big bass drum.
Boom, boom, boom, on the big bass drum.
Listen to us play it!
- 2 We can play on the violin,
The violin, the violin.
Fiddle-diddle-dee, on the violin,
Listen to us play it!
- 3 We can play on the triangle,
The triangle, the triangle.
Tring, tring, tring, on the triangle.
Listen to us play it!
- 4 We can play on the piano,
The piano, the piano.
Plink, plank, plonk, on the piano.
Listen to us play it!

STRANGE, D.: Chatterbox 2. Oxford, Oxford University Press 2002. s. 12.

Metodické poznámky:

Děti během poslechu gesty napodobují hru na hudební nástroje. Po poslechu na tabuli vypíší do jednoho sloupce všechny hudební nástroje, o kterých se v písni zpívalo, a do druhého vypíší jednotlivé zvuky hudebních nástrojů. Úkolem je pospojovat zvuky a nástroje. Jiná aktivita: seřadit kartičky.

Cvičení 5

Pomůcky: nahrávka, text písně

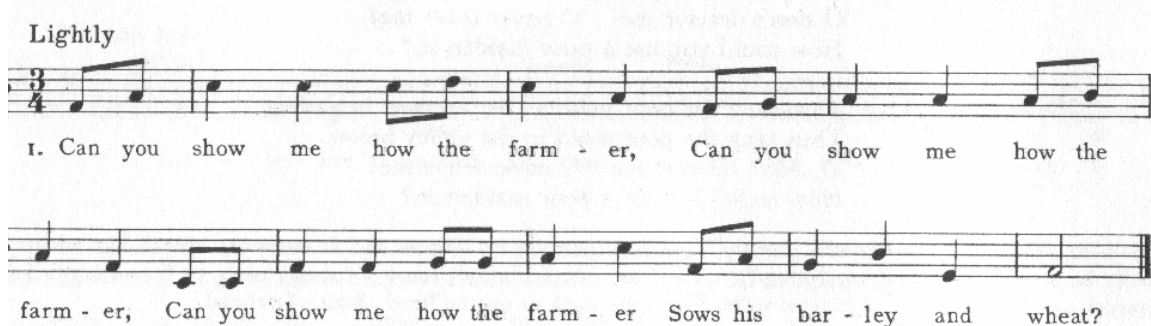
Slovní zásoba: slovesa a podstatná jména spojená se zemědělstvím

Zaměřeno na: doprovod gesty, zpěv

Úkol: naznačovat činnost farmáře

The farmer

Lightly

me how the
and wheat?

1. Can you show me how the farm - er, Can you show me how the
farm - er, Can you show me how the farm - er Sows his bar - ley and wheat?

2. Yes, we'll show you how the farmer,
Yes, we'll show you how the farmer,
Yes, we'll show you how the farmer
Sows his barley and wheat.

3. Now we've shown you how the farmer,
Now we've shown you how the farmer,
Now we've shown you how the farmer
Sows his barley and wheat.

4. Can you show me, *etc.*
Reaps his barley and wheat?

5. Yes, we'll show you, *etc.*
Reaps his barley and wheat.

6. Now we've shown you, *etc.*
Reaps his barley and wheat.

7. Can you show me, *etc.*
Threshes his barley and wheat?

8. Yes, we'll show you, *etc.*
Threshes his barley and wheat.

9. Now we've shown you, *etc.*
Threshes his barley and wheat.

10. Can you show me, *etc.*
Rests when harvest is in?

11. Yes, we'll show you, *etc.*
Rests when harvest is in.

12. Now we've shown you, *etc.*
Rests when harvest is in.

LEE, W. R. , DODDERIDGE, M. : Time for a song. London, Longman. 1963. s. 24, 25

Metodické poznámky.

První sloku bude zpívat učitel (později si můžeme vybrat jedno z dětí) a naproti němu stojí děti. Učitel se dětí ptá: Can you show me how the farmer sows his barley and wheat? (Můžeš mi ukázat, jak farmář seje ječmen a pšenici?). Děti zpívají druhou a třetí sloku a doprovázejí je gesty rukou.

Cvičení 6

- Pomůcky: nahrávka, text písně na magnetické tabuli
papírový nástěnný budík, předtištěné pracovní listy
- Slovní zásoba: určování času, pozdravy
- Zaměřeno na: doprovod gesty
- Úkol: gesty naznačit, o čem se v písničce zpívá

THE CLOCK SONG

It`s seven o`clock in the morning,
Get up, get up, get up!
It`s seven o`clock, it`s eight o`clock,
It`s seven it`s eight – Come on! It`s late!

It`s ten o`clock in the morning,
Tick tock, tick tock, tick tock!
It`s ten o`clock, it`s nine o`clock,
It`s ten, it`s nine – Come on! What`s the time?

It`s nine o`clock in the evening,
Good night, good night, good night!
It`s nine o`clock, it`s time for bed,
It`s nine o`clock – Go on! Go to bed!
Good night, good night, good night!

Metodické poznámky:

Jedno dítě bude posouvat model hodin. Ostatní děti si lehnou na zem na podložky a poslouchají písničku. V okamžiku, kdy uslyší v písničce věty:

1. Get up! (Vstávej!) Probouzejí se (naznačují gesty) a vstávají ze země.
2. Come on! It's late! (Pospěš si, je pozdě.) Pohybem naznačují, že spěchají.
3. Během celé druhé sloky provádějí činnosti (mimikou), které běžně dělají během dne.
4. What's the time? (Kolik je hodin?) Ve dvojici oba gestikulací předvedou jeden otázku a druhý odpověď.
5. Při třetí sloce děti naznačují, že jsou unavené a že se jim chce spát.
6. Good night! (Dobrou noc!) Děti opět leží na zemi a předvádějí gesty spánek.

Z hlediska jazykového procvičujeme porozumění zpívanému textu. Kontrolu provádíme tak, že pozorujeme, zda děti předvádějí adekvátní mimiku a gesta.

Jako doplňkovou aktivitu můžeme dětem rozdat předtištěné hodiny, aby během poslechu do nich mohly namalovat přesný čas dle písničky.

Z hlediska hudebního děti pohybem znázorňují tempo písničky (lidský biorytmus).

Cvičení 7

Pomůcky:	kytara, text písničky na tabuli, kopie nedoplněných textů pro každého žáka
Slovní zásoba:	peas, pudding, hot, cold, sloveso like
Zaměřeno na:	doplňování do textu, odpovědi na otázky
Úkol:	doplnit text, odpovědět na otázky

PEAS PUDDING HOT

G

Peas pudding hot,

C

G

Peas pudding cold,

Peas pudding in the pot,

D7

G

Nine days old.

Text k doplnění:

Peas pudding _____,

Peas pudding _____,

Peas pudding in the _____,

Nine _____ old.

Otázky:

1) Do you like peas?

2) What colour are peas?

3) How old is the peas

Pudding?

Metodické poznámky:

Učitel dětem několikrát zarecituje s doprovodem kytary říkanku. Děti se k učiteli přidají. Následuje doplňování vynechaných slov do textu. Poté si děti vyplněné texty vymění, aby si je mohly zkontrolovat. Následují odpovědi na otázky.

Cvičení 8

- Pomůcky: text říkanky na napsaný na balícím papíře,
popřípadě nahrávku
- Slovní zásoba: vlak, náklad, lidé
- Zaměřeno na: rytmická recitace, dechové cvičení
- Úkol: říkat do rytmu

THE TRAIN

Chuff, chuff, the train is long.

Many people come along.

Chuff, chuff, count for me

Every carriage you will see.

Na tři doby provedeme hluboký nádech, pak pomalu vydechneme na šest dob a po výdechu chvíli počkáme – jen tak dlouho, pokud je nám to příjemné – a teprve potom se začneme znovu nadechovat. Tato výdrž po výdechu musí být naprosto přirozená, nenucená, individuálně dlouhá. Pak si řekneme říkadlo, které si předem rozdělíme do frází. Pokusíme se nadechnout vždy na začátku fráze a vydržet bez nadechnutí až do jejího konce.

Metodické poznámky:

Pozor! Nadechnout se na začátku mluvení znamená nejdříve intenzivně vydechnout, plíce si nasají vzduch samy, a pak začneme mluvit tak, že první slovo „opřeme o bránci“.

U takovýchto cvičení je nutné, aby učitel kontroloval, zda dítě při nádechu nezvedá ramena a zda probíhá celá technika nádechu správně to znamená, že nadechovaný vzduch se dostává až do dutiny břišní. Také je důležité, aby dítě dodržovalo správný způsob sezení nebo postoj.

Cvičení 9

Podobné jako předchozí cvičení

THE TRAIN

This chant should be said to the rhythm of a steam train moving off slowly, gathering speed, and finally entering a tunnel with a whistle. The stress on the words is vital, and is marked above each one.

● . ● .
Coffee, coffee

● . ● . ● . ● .
Milk and sugar, milk and sugar

● . ● . ● . ● .
Strawberries and cream, strawberries and cream

● . ● . ● . ● .
Chocolate cake and chocolate biscuits

● . ● . ● . ● .
Chocolate cake and chocolate biscuits

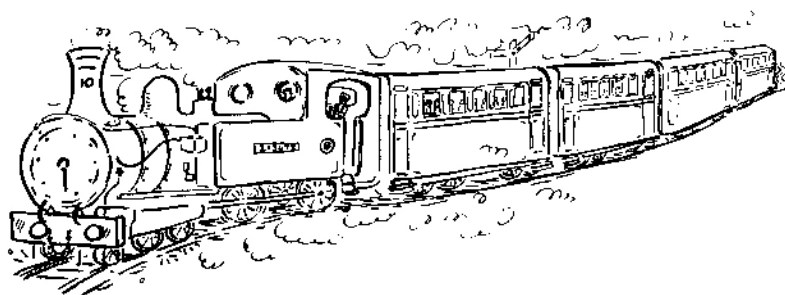
● . ● .
Fish and chips

● . ● .
Fish and chips

● . ● .
Fish and chips

●
SOUP

● —————
S-O-O-O-U-P

Cvičení 10

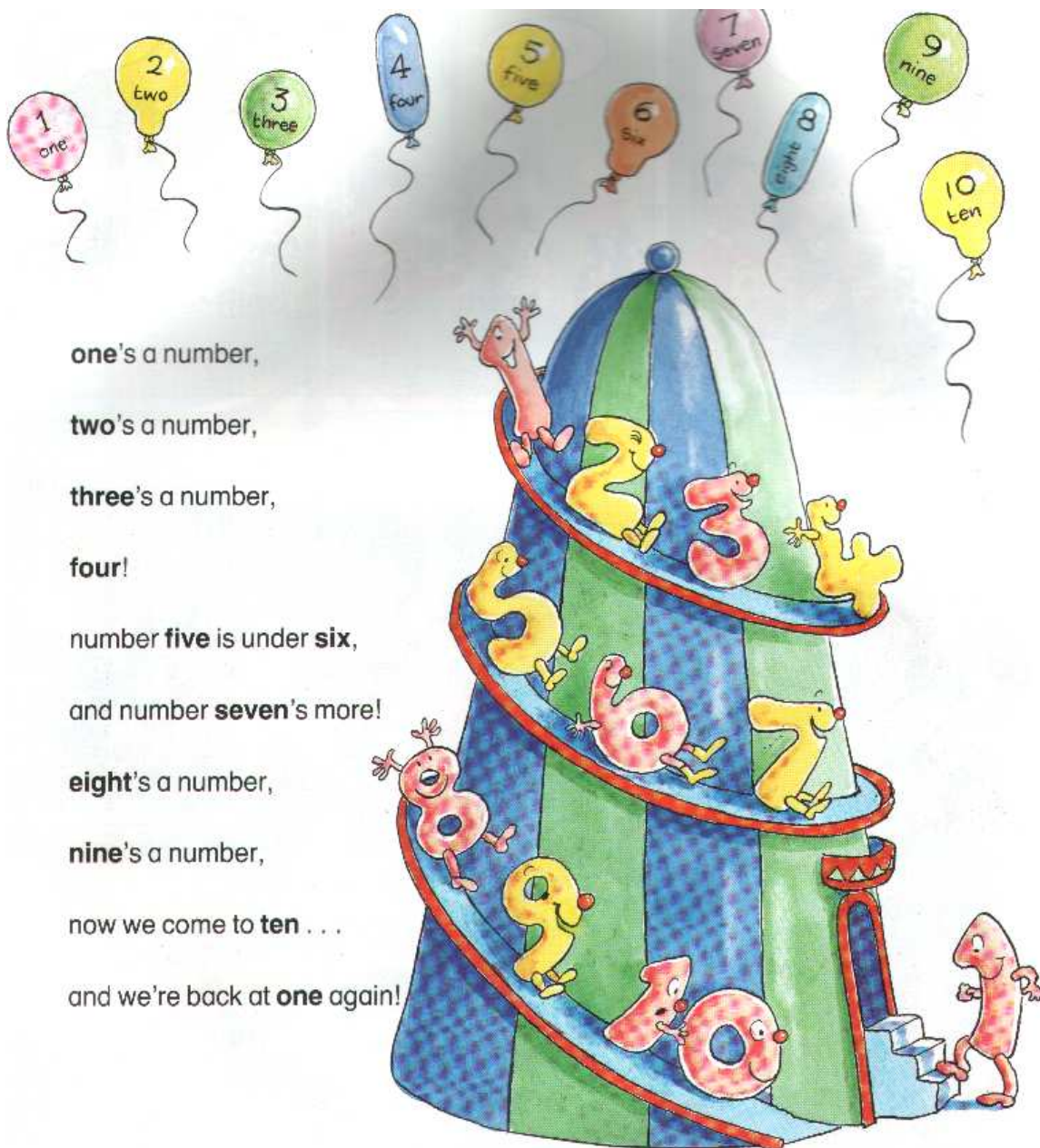
Pomůcky: text říkanky, nahrávka

Slovní zásoba: anglické číslice

Zaměřeno na: rytimizaci

Úkol: říkat říkanku v rytmu

NUMBERS

Metodické poznámky

Varianta A. Děti mohou tuto říkanku skandovat podle nahrávky. Nejdříve je připravíme na rytmus, který se bude pomalu zrychlovat. Děti si jej mohou vytleskávat, pleskat o stehna, dupat nebo luskat na prsty. Několikrát jim říkanku pustíme nebo předneseme, aby se mohly orientovat v textu. Ty zdatnější si budou schopni již po prvních přednesech zapamatovat. Poté ji všichni společně s nahrávkou přednášejí a přitom si tleskají nebo pleskají.

Výhodou tohoto druhu recitace je, že i ty méně sebevědomé se připojí. Nakonec můžeme zařadit soutěž o nejlépe zarecitovanou říkanku.

Procvičujeme s dětmi rytmické dovednosti, slovní zásobu zaměřenou na čísla a správné používání dechu.

Varianta B. Můžeme pro děti tuto říkanku připravit (rozepsat rytmické partitury) tak, aby ji mohly hrát na rytmické nástroje. Pokud tuto říkanku učíme děti, které ještě neznají noty a pomlky, můžeme si pomoci jinými znaky například kytičkami, domečky atd. Je však důležité s dětmi partituru projít a vysvětlit si, co který symbol znamená.

Nejdříve se pokusí daný rytmus vytleskat. Teprve poté dostanou nástroje a mohou si rytmus zahrát. Je třeba děti kontrolovat, zda hudební nástroj správně drží a zda používají správnou hráčskou techniku.

Partituru můžeme připravit více, například pro každého žáka. Nebo si děti mohou partituru připravit samy a to tak, že na tabuli se suchým zipem si budou připevňovat obrázky s potřebným symbolem.

Tuto říkanku také můžeme využít pro aktivizaci dětí například jako honičku s říkankou. Ten, kdo má babu, říká říkanku. Všichni včetně honícího se musejí pohybovat do rytmu říkanky. Lze obměňovat rytmus a tempo.

Cvičení 11

Pomůcky:	text říkanky, nahrávka
Slovní zásoba:	anglické číslice, předměty okolo sebe
Zaměřeno na:	doprovod dotykem o danou věc, rytmická recitace
Úkol:	provést to, co právě recitují
Text:	

NUMBER ONE TOUCH YOUR TONGUE

Number one, touch your tongue.

Number two, touch your shoe.

Number three, touch your knee.

Number four, touch the floor.

Number five, learn to jive.

Number six, pick up sticks.

Number seven point to heaven.

Number eight, open the gate.

Number nine, touch your spine.

Number ten, let's do it again!

Metodické poznámky:

Dětem můžeme rozdat kartičky s číslicemi. Každé dítě řekne: I have got number .... (mám číslo ...). Bude provádět činnost, kterou má dělat číslo v říkance. Takto můžeme dětem několikrát rozdat kartičky s číslem, aby se prostřídaly v činnostech.

Dále mohou říkanku zrytmizovat. Rozdělíme je do skupin a každá skupina bude mít zadané tempo například: želva, běžící kuň ... Děti si zopakují slovní zásobu z oblasti zvířat. Zároveň je důležité jim připomenout, že pokud je tempo pomalé, používají děti noty celé a půlové. Naopak je-li tempo rychlé používají noty čtvrt'ové a osminové. Každá skupina svoji rytmizaci zapíše. Skupinky si svoje práce prohodí a jeden zástupce z každé skupiny se pokusí říkadlo přednést dle dané rytmizace.

Cvičení 12 - Slon

- Pomůcky: text říkanky, popřípadě nahrávka, plyšový slon, obrázek slona na vybarvení
- Slovní zásoba: slon, tlustý, velký, nos, prsty, palce u nohou, sloveso Have got
- Zaměřeno na: doprovod pohybem
- Úkol: povídat si o slonovi, říkat říkanku

THE ELEPHANT

The elephant goes like this, like that.

(Děti dupou)

He's terribly big,

(Děti ukazují rukama – velký)

He's terribly fat.

(Děti ukazují – tlustý)

He has no fingers.

(Ruce v pěst)

He has no toes.

(Zahýbou prsty na nohou)

But goodness, gracious, what a nose.

(Zatahají se za nos)

Metodické poznámky:

Hodinu začneme povídáním o velkém plyšovém slonovi. Děti ho popisují, řeknou jeho vlastnosti, na obrázku si jej vybarví. Pak následuje říkanka.

Cvičení 13 - Medvěd

- Pomůcky: list s obrázky medvěda pro každého žáka
Slovní zásoba: abeceda – písmeno B, medvěd
Zaměřeno na: děti 1. a 2. ročník

Děti, slovo medvěd (BEAR) začíná písmenem B. Prstem obtáhněte velké písmeno B a říkejte anglicky, totéž udělejte s malým písmenem. Najděte na obrázku medvěda tato dvě písmena. O medvídcích existuje mnoho knížek a televizních seriálů: Znáte nějaké? Který je tvým oblíbeným kresleným medvídkem? Proč? Co na něm máš rád/a?

Děti si vybarví obrázek medvěda a nalepí si jej do svých sešitů. Naučíme děti říkanku.

TEDDY BEAR, TEDDY BEAR

Teddy bear, teddy bear, touch your nose,

(Děti sedí v kroužku a dotýkají se nosu)

Teddy bear, teddy bear, touch your toes,

(Dotýkají se svých palců u nohy)

Teddy bear, teddy bear, touch the ground,

(Dotýkají se země)

Teddy bear, teddy bear, turn around.

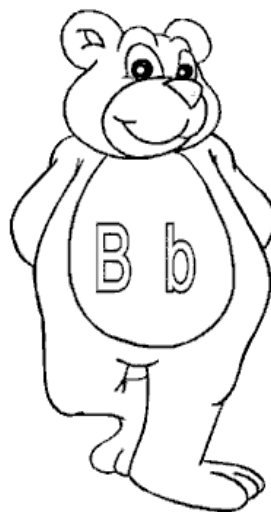
(Kleknou si na čtyři a otočí se za svým sousedem a zašimrají ho na chodidlech)

Metodické poznámky:

Můžeme děti tuto říkanku pouze naučit a doprovodit ji pohybem. Pokud však máme děti nadané, můžeme vyzkoušet rytimizaci tohoto říkadla. Například vyučující na jakýkoli rytmický nástroj (nebo na své tělo) vyťuká rytmus první fráze. Dítě jej po učiteli opakuje a pokračuje další frází.

PRACOVNÍ LIST

B b

Bear bear

Famous bears in books:
A. A. Milne's Winnie the Pooh
Don Freeman's Corduroy

Bears are large wild animals
with powerful legs and claws.
Bears are covered with fur.
Bears are smart and curious.
Most bears eat fruits, nuts, plants,
berries, fish and meat

Cvičení 14 - Jazykolamy

Pomůcky: učebnice, stopky

Slovní zásoba: různá

Zaměřeno na: artikulace, výslovnost, rychlost

Úkol: správně (rychle) odříkat jazykolam

STRANGE, D. : Chatterbox 2. Oxford, Oxford University press 2001. s. 8

STRANGE, D. : Chatterbox 2. Oxford, Oxford University Press 2001 s. 8, 12

Metodické poznámky:

Když jsou děti schopné vyslovit daný jazykolam správně, nutíme je, aby zrychlovaly tempo. Můžeme vyhlásit soutěž o nejlepšího „jazykolamce“. Nebo děti mohou vybarvovat balóny či nákladáky danou barvou.

Další krok – děti mohou z daných slov vymýšlet jazykolamy samy.

Jazykolam mohou také zhudebnit. Zadáme dětem tóninu, stupnici a počet rytmických a melodických hudebních nástrojů a necháme je ve skupinkách zhudebňovat. Pak si uspořádáme malý koncert.

Cvičení 15 – Návštěva na farmě

Pomůcky:	nahrávka písně Old Macdonald, klobouk, kbelík, větší plyšová zvířátka nebo jednoduché masky (připravené v hodině výtvarné výchovy), obrázky zvířat
Slovní zásoba:	zvířata na farmě
Zaměřeno na:	otázky a odpovědi v přítomném čase
Úkol:	pát se a odpovídat, doprovod pohybem

Metodické poznámky:

Děti si několikrát poslechnou písničku . Slova písničky mají před sebou na tabuli. Žáci se mohou postupně připojit a zpívat společně s nahrávkou.

Pak vyzveme děti, aby připevnily na tabuli obrázky zvířat k té sloce, ve které se o nich zpívá.

Následuje povídání o farmě. Zda by děti chtěly bydlet na farmě, a proč? Děti vymyslí otázky pro pana farmáře. Učitel je napíše na tabuli.

Děti opět poslouchají a zpívají písničku. Společně si vysvětlí, o čem písnička je.

Návštěva farmy: jeden z žáků je pan farmář a dostane klobouk. Popovídá o zvířátkách, která na farmě má (plyšová zvířátka – masky). Ostatní jsou návštěvníci, kteří pokládají farmářovi otázky, které jsou napsané na tabuli. Farmář se snaží odpovídat. Pokud farmář neodpoví na otázku správně, klobouk se dostane tomu, kdo pokládal otázku a hra pokračuje.

Text:

Old McDonald Had a Farm

Old Macdonald had a farm, E-I-E-I-O
And on his farm he had a cow, E-I-E-I-O
With a "moo-moo" here and a "moo-moo" there
Here a "moo" there a "moo"
Everywhere a "moo-moo"
Old Macdonald had a farm, E-I-E-I-O

Old Macdonald had a farm, E-I-E-I-O
And on his farm he had a pig, E-I-E-I-O
With a (snort) here and a (snort) there
Here a (snort) there a (snort)
Everywhere a (snort-snort)
With a "moo-moo" here and a "moo-moo" there
Here a "moo" there a "moo"
Everywhere a "moo-moo"
Old Macdonald had a farm, E-I-E-I-O

Old Macdonald had a farm, E-I-E-I-O
And on his farm he had a horse, E-I-E-I-O
With a "neigh, neigh" here and a "neigh, neigh" there
Here a "neigh" there a "neigh"
Everywhere a "neigh-neigh"

With a (snort) here and a (snort) there
Here a (snort) there a (snort)
Everywhere a (snort-snort)
With a "moo-moo" here and a "moo-moo" there
Here a "moo" there a "moo"
Everywhere a "moo-moo"
Old Macdonald had a farm, E-I-E-I-O

Cvičení 16 – Říkanka – rodina - přízvuk

Pomůcky: text rozhovoru na zpětném projektoru,
rytmické hudební nástroje

Slovní zásoba: rodina

Zaměřeno na: přízvuk a rytmus

Text:

A FAMILY CHANT

U: Do you **know** Wendy?

Ž: Yes, of **course** we **do**.

U: Do you **know** her **mother**?

Ž: Yes, we **know** her **mother** and her **father too**.

U: Do you **know** her **sister**?

Ž: Yes, we **know** her **sister** .....

U: .....

Děti mají tento text před sebou na plátně zpětného projektoru. Dialog bude nejdříve probíhat mezi učitelem a žákem následně pak mezi žáky. Zvýraznili jsme slabiky, které jsou přízvukné. Pro lepší cítění přízvuku si mohou žáci dupnout nebo lusknout nebo přízvuknou slabiku zahrát na rytmický hudební nástroj například dřívka, dřevěný blok.

Cvičení 17 – Rytmické odpovědi

Slovní zásoba: Každodenní otázky a odpovědi

Zaměřeno na: rytmiku

1. What's your name?	My name is ...
2. How are you?	I'm fine, thank you.
3. How old are you?	I am ...
4. Who's this?	This is ...
5. Whose is this?	This is my/your ...

Metodické poznámky:

Toto cvičení můžeme použít jako rozcvičku na začátku vyučovací hodiny.

Vyučující položí otázku a rytmicky ji doprovodí (pleskáním, tleskáním, luskáním ...). Dítě ji zopakuje i rytmicky a odpoví na ni opět s rytmickou improvizací. Takto mohou procvičovat děti krátké rozhovory například ve dvojicích. Děti si procvičují krátké konverzační fragmenty a zároveň zapojují složku rytmizace.

Toto cvičení můžeme obměnit. Děti sedí v kroužku a před sebou mají obrázky věcí, zvířat ... Řetězově říkají slova a vymýšlejí rytmický doprovod.

Cvičení 18 - Kytky

Pomůcky: papírové kytičky
Slovní zásoba: různé druhy kytek, barvy
Zaměřeno na: dechové cvičení

Metodické poznámky:

Maminka má narozeniny. Pojd'te děti, natrháme jí kytičku (na zemi jsou rozprostřené kytičky z papíru, které děti vyráběly o výtvarné výchově). Děti sbírají – trhají květiny ze země. Když máme kytičku natrhanou, zkusíme si přivonět (děti chodí po jednom a zkouší, zda kytička voní – trénují hluboký nádech. Vyučující dává pozor, aby při hlubokém nádechu nedocházelo ke zvedání ramen!!!

Cvičení 19

Pomůcky: papírové lodičky, dětská vanička
Slovní zásoba: loď, moře, vítr, Vítr fouká.
Zaměřeno na: dechové cvičení

Metodické poznámky:

Do větší nádoby (dětská vanička) nalijeme vodu, ta nám bude představovat moře. Děti po moři pustí svoji lodičku a dělají pomocí hlubokého nádechu větrnou bouři. Toto cvičení lze také aplikovat jako soutěž dvou družstev. Úkolem je dostat svoji lodičku co nejdříve přes moře. Nebo další varianta může být: nedovolit soupeři dopravit loďku na druhý břeh – dělat protivítr.

Cvičení 20 – Udýchaný pejsek

Zaměřeno na: správné dýchání, správné sezení při zpěvu

Metodické poznámky:

Děti sedí na židli (správné sezení), zády se neopírají o opěradlo, nohy mají vedle sebe, chodidla na zemi. Procvičujeme krátké bránicové dýchání – děti napodobují udýchaného pejska. Kontrolu si mohou provést samy tím, že si přiloží ruku na pejska. Kontrolu si mohou provést samy tím, že si přiloží ruku na břicho a musí cítit, jak se nadechují a jak vydechují.

Cvičení 21 – Had

Zaměřeno na: správný nádech, výdech a zadržení dechu

Metodické poznámky:

Děti si hrají na hada (nové slovo: SNAKE) a syčí. Například: na 3 doby hluboký nádech, 2 doby syčí a pak 1 dobu zadrží dech, vydechnou. Opět lze využít toto cvičení k soutěžení.

Cvičení 22

Zaměřeno na: ekonomizace dechu

Metodické poznámky:

Použijeme anglické číslice nebo abecedu. Dítě se zhluboka a správně nadechne a říká, co mu učitel ukazuje. Říká dokud mu stačí dech.

Cvičení 23

Zaměřeno na: práci s dynamikou hlasu

Metodické poznámky:

Vybereme věty dětem dobře známe: Good morning. How are you?

- 1) Pozdrav nás, ale pozor nesmíš vzbudit našeho kamaráda.
- 2) Pozdrav nás, stojíme na protějším kopci.

Cvičení 24

Zaměřeno na: zvuk a vlastnosti zvuku, krátké věty

Metodické poznámky:

Před začátkem hry je třeba zjistit, zda všechny děti vědí, co je to ozvěna a jak vzniká. Je vhodné také zopakovat pojem zvuk, který přirovnáme k míči, který skáče od stěny ke stěně, od hory k hoře a vrací se zpět. Učitel děti vybídne, aby po něm jako ozvěna přesně opakovaly všechny zvuky a tóny, které bude vydávat. Začne od tleskání, zvířecích hlasů (děti mohou ukazovat zvířata na obrázcích nebo je předvádět pohybem) přes jednoduché věty až ke krátkým popěvkům dětem známých písniček.

A. Chceme děti naučit anglicky hlasy zvířat.

Učitel: This is a cat. Miau, miau, miau. Dítě zopakuje.

Učitel: This is a dog. Wof, wof, wof, atd. Dítě zopakuje.

B. Zaměříme se například na procvičování vazby DO YOU LIKE ... (Máš rád ...).

Učitel: Do you like apples?

Dítě: Do you like apples?

Snaží se co nejlépe napodobit učitelovu intonaci a hlasitost.

Pokud budeme ve venkovním prostředí, můžeme děti rozdělit do dvou skupin a budou tvořit ozvěnový dialog.

Dítě z první skupiny: Do you like saussages? Dítě z druhé skupiny: Zopakuje otázku. Do you like saussages? A vymyslí odpověď. Yes, I do.

Dítě z první skupiny: Zopakuje odpověď a ptá se dál.

Pak se skupiny prohodí. Takto můžeme procvičovat jakýkoli gramatický jev. Tuto hru nemusíme provozovat v místnosti, můžeme si s dětmi vyrazit do přírody, nejlépe někam, kde jsou lesy a kopce, a tam ji aplikovat. Zde totiž děti nejlépe pochopí princip ozvěny.

Cvičení 25 – Imitace

Přečti si říkanku a pokus se ji přednést jako zvíře, které je v ní schované.

Are you there?

This is bear.

Dítě našlo v říkance medvěda, verš přečte jako medvěd.

I am Claus

the happy mouse.

Dítě našlo myš, napodobí myš.

Metodické poznámky:

V této ukázce rozšiřujeme u dětí slovní zásobu týkající se zvířat, ale můžeme zvolit kterýkoli jiný okruh. Procvičujeme zároveň čtení a správnou výslovnost. Je také možné názvy zvířat nahradit jejich obrázky. Z hudebních dovedností pak prohlubujeme dynamiku hlasu – silně, slabě – a tempo mluvení.

Cvičení 26 – Muzikanti

Děti sedí v kruhu, každé má na krku pověšenou ceduli s jedním slovem. Zpočátku volíme jednoslabičná slova, později přidáme sadu dvouslabičných. Pak namícháme jedno- a dvouslabičná. Tříslabičná zařadíme až tehdy, když děti hru dobře znají.

Nejprve vyučující jasně a přesně předvede rytmus, v němž se celá hra odehrává. Dvakrát plácne dlaněmi obou rukou do stehů (slap, slap), potom dvakrát tleskne (clap, clap) a nakonec dvakrát luskně prsty (snap, snap).

Děti se přidají a těchto šest rytmických zvuků opakujeme tak dlouho, až všichni snadno drží společný rytmus. Potom může začít hra – první hráč (zpočátku vyučující) současně s prvními dvěma plácnutími dvakrát vysloví své slovo. Na dvě tlesknutí mlčíme (při tleskání by stejně nebylo nic slyšet a také to umožňuje chvíli soustředění) a na lusknutí vyslovíme dvakrát slovo (přečteme si náповědu na ceduli) dalšího hráče. Přitom děti celou dobu udržují neměnný rytmus:

Slap – slap – clap – clap – snap – snap.

Procvičujeme-li barvy, mohl by sled vypadat takto:

Učitel: red – red – clap – clap – blue – blue.

1. žák (má na krku ceduli se slovem BLUE):

blue – blue – clap – clap – green - green.

2. žák (má na krku ceduli se slovem GREEN):

green – green – clap – clap – white – white atd.

Metodické poznámky:

Hraním této hry cvičíme dětskou pozornost a postřeh současně s automatizací anglických slov z daného tématického okruhu. A opět v dětech pěstujeme smysl pro rytmus. Mohou si vyzkoušet také hru na tělo.

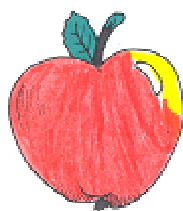
Příprava na tuto činnost spočívá v tom, že buď vyučující nebo opět samy děti při výtvarné výchově, vyrobí visačky na krk. Mohou na nich být napsaná slova, ale pokud pracujeme s malými dětmi, které ještě nejsou čtenářsky tak zdatné, můžeme na ně daný předmět namalovat.

Zpočátku je pro děti obtížné soustředit se na slova a zároveň rytmus. Zvolíme proto pomalejší tempo, i tak si užijí hodně legrace.

Když se ve hře zabydlí a vše jde jako na drátku, stačí posunout visačky o jednoho hráče, takže se všem změní jejich slovo a můžeme vesele pokračovat.

Cvičení 27 – Rytmický kánon

Podle čtyř obrázků děti rytmicky řeknou a zatleskají to, co vidí např.:

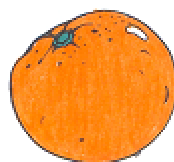
a-pple
(• •)

ba-na-na
(• - •)

to-ma-to
(• • -)

o-range
(• •)

Pak v sedu na zemi, v lavicích nebo ve stoji se přenášením váhy pohupují do stran a tleskají na ruce, na lavici nebo na podlahu jen metrum (ba-na-na, ba-na-na). Pak do tohoto stálého pravidelného metra říkají „říkanku“ (apple, banana, tomato).

Když to procvičí, rozdělíme jena dvě skupiny, „čilušky“ začnou a „ospalušky“ se o jedno slovo opozdí.

Metodické poznámky

Pokud máme zdatné děti, můžeme toto provést s jakoukoli říkankou. U tohoto cvičení je však nutný předchozí výcvik s jednoduššími prvky.

Cvičení 28 – Koordinace hlasu a pohybu

Zaměřeno na: koordinace hlasu a pohybu, přízvuk a výslovnost

Slovní zásoba: jakákoli

Metodické poznámky:

Děti vytvoří kruh, všichni leží na břiše, těsně vedle sebe. Paže mají natažený kupředu. Vybereme delší slovo s větším počtem vokálů.

Např.: HIPPOPOTAMUS (hroch)

UMBRELLA (deštník)

TELEVISION (televize)

AEROPLANE (letadlo)

ENVELOPE (obálka) atd.

Na pokyn vyučujícího všichni dané slovo třikrát za sebou šeptají a přitom se ruce pomalu plíží po podlaze k rukám druhých hráčů. Učitel určuje změny hlasitosti a pohybu – přecházejí do kleku, napřimují se, zdvihají paže, až jsou vztyčeny vzhůru.

Slovo se opakuje stále hlasitěji až do forte při natažených pažích. Pak se hráči pustí, vracejí se do kleku, spouštějí ruce, slovo se říká stále tišeji, až zase všichni leží tiše v kruhu na břiše.

Z hlediska jazykového se při této hře rozvíjí správná výslovnost a artikulace. Děti se v podstatě učí slovíčka netradiční formou.

Zaměříme-li se na hudební stránku, rozvíjí se u dětí správné dýchání, dynamika (piano – forte), rytmické cítění a naslouchání okolí.

Z hlediska pohybového můžeme toto využít během vyučovací hodiny jako uvolňovací a relaxační cvičení.

Z pohledu psychologického se u dětí rozvíjí cit pro kooperaci a soudržnost.

Třetí složkou je dramatická hra, která je založená na mezilidském kontaktu a komunikaci.

Cvičení 29 – Příprava na vyučovací hodinu

PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ HODINU ve 4. ročníku

Cíl:	Anglická abeceda.
Slovní zásoba:	Písmena od A – Z.
Jazykové dovednosti:	Hláskování slov.
Pomůcky:	Nástroje z orffova instrumentáře - trianql, tamburína, dřívka - prstové činely, dřevěný blok Písmena abecedy na kartách. Audio pomůcky - magnetofon - audio kazeta Pentle

---

Písničková abeceda

- Děti sedí na židlích v půlkruhu tak, aby viděly na tabuli
- Na tabuli jsou připravena písmena abecedy i s výslovností.
Tabule bude sloužit jako text písničky.
- Učitel několikrát abecedu z tabule přečte - děti opakuji.
- Kdo si troufá nám přečíst abecedu? Učitel vyvolá několik dětí.
- Učitel pustí dětem písničku. Děti poslouchají a dívají se na text na tabuli. Kdo chce může se ke zpěvu připojit.
- Zahrajeme si písničku hrou na tělo. Budeme střídat tleskání a pleskání o stehna.
- Pak děti rozdělíme na dvě skupiny. Jedna skupina bude tleskat na první a třetí dobu. A druhá skupina bude luskat na prsty na druhou a čtvrtou dobu.

- Když si děti zapamatují rytmus a zvládnou toto cvičení, můžeme přejít k další aktivitě.
- Zahrajeme si na malý orchestr. Rozdáme dětem nástroje – triangly, dřívka, prstové činely, dřevěné bloky.
- Na tabuli jsou písmena záměrně napsaná čtyřmi různými barvami. Písmena, která jsou napsaná žlutou barvou budou hrát triangly. Písmena, která jsou napsaná červenou barvou budou hrát dřívka. Písmena, která jsou napsaná zelenou barvou budou hrát prstové činely. Písmena, která jsou napsána modrou barvou budou hrát dřevěné bloky. Pokud na někoho nevyšel hudební nástroj, bude zpěvák a společně s učitelem zpívá písničku. Při dalším poslechu písničky si děti prostřídají hudební nástroje.

Spelling the names. (Hláskování jmen.)

- Rozdáme dětem kartičky se jmény.
- Každý postaví svou kartičku doprostřed půlkruhu a pokusí se jméno vyhláskovat. Ostatní děti jej kontrolují. Děti si kartičky vymění, aby si hláskování lépe procvičily.

Name searching. (Hledání jmen.)

- Děti mají za úkol zjistit a zapsat jména všech svých spolužáků do kartičky, kterou jim vyučující rozdá.

1. žák: What`s your name?

2. žák: My name is (anglicky hláskuje své jméno).

1. žák: Zapisuje si hlásky, které mu spolužák říká.

Takto pokračuje, až má na kartičce všechna jména.

Vyplněné kartičky odevzdají učiteli.

Alphabet Race. (Závod v abecedě).

- Všechny děti odříkávají abecedu a učitel píše na tabuli písmena (v různém pořadí i poloze).
- Rozdělíme děti do dvou týmů pomocí pentlí, které učitel drží v ruce. Každé z dětí si chytne jeden konec pentle. Pentlí je o polovinu méně než dětí. Děti si též pojmenují svůj tým.
- Z každého týmu vybereme jednoho žáka, který dostane křídu. Jeden tým bude písmena přeškrtnávat křížkem a druhý je bude kroužkovat.
- Vyučující řekne anglicky písmeno, které mají děti hledat, a přitom sleduje, které z nich bylo rychlejší. To, které bylo rychlejší získává pro svůj tým bod.

Tým, který nasbírání více bodů vyhrává. Za odměnu můžeme členům týmu dát razítko (plus) atd.

Závěr hodiny

- Na závěr si ještě jednou zazpíváme písničku.
- Zhodnotíme dnešní hodinu společně s dětmi.
- Sdělíme jim, co si mají připravit na příští hodinu – domácí úkol.

Cvičení 30 – Rodinná říkanka

These are Grandmother's glasses.
This is Grandmother's hat.
Grandmother Caps her hands like this,
And folds them in her lap.
These are Grandfather's glasses,
This is Grandfather's hat,
This is the way he folds his arms,
And has a little nap. Zzzzzz!

SAMSON, C. : 333 nápadů pro angličtinu. Praha, Portál 1997.

Tuto říkanku mohou děti velmi lehce zinscenovat (zahrát). Mohou si na ni připravit kostýmy (babička, dědeček). Nebo ji mohou ztvárnit pomocí vlastnoručně vyrobených loutek. A pak může být zařazena například do školní revue, kterou každoročně škola pořádá.

Metodické poznámky

Tato činnost je spíše zpestřením hodin a může sloužit jako představení, které děti předvedou svým rodičům. Budou na něho patřičně pyšní, protože ho zahrají v cizím jazyce a budou používat kostýmy či loutky, které si samy vyrobily.

Cvičení 31 – Abeceda

Pomůcky:	písmena anglické abecedy na tabuli, stopky (budík) písmena papírová nebo magnetická
Slovní zásoba:	anglická abeceda
Zaměřeno na:	dramatický přednes, základy hudební teorie
Úkol:	dramaticky přednášet abecedu

Metodické poznámky:

Děti se snaží dramaticky přednést abecedu například: tragicky, komediálně, jako komentátor na fotbalovém zápase, jako pohádku.

Každý z žáků přednáší abecedu pouze 1 minutu.

Další úkol můžeme zaměřit na hudební výchovu. Dítě má za úkol vybrat pouze ta písmena, která označují noty. Na magnetickou tabuli s notovými linkami nakreslí houslový klíč a připevní je na tabuli tak, jak jdou za sebou ve stupnici C – dur.

A [ei]   **B** [bi:]   **C** [si:]   **D** [di:]   **E** [i:]   **F** [ef]   **G** [d i:]

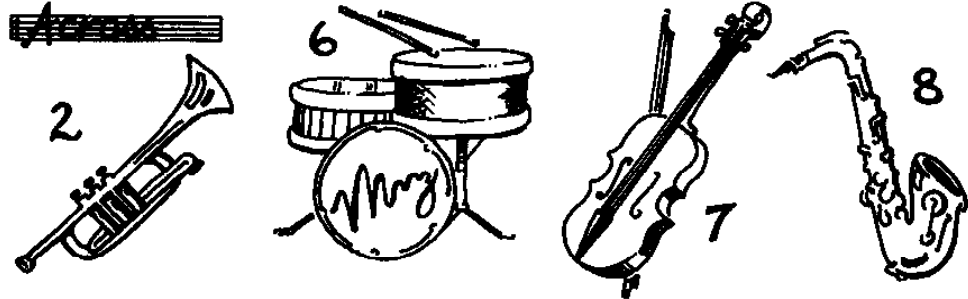
H [eit]   **I** [ai]   **J** [d ei]   **K** [kei]   **L** [el]   **M** [em]   **N** [en]

O [ou]   **P** [pi:]   **Q** [kju:]   **R** [a:]   **S** [es]   **T** [ti:]   **U** [ju:]

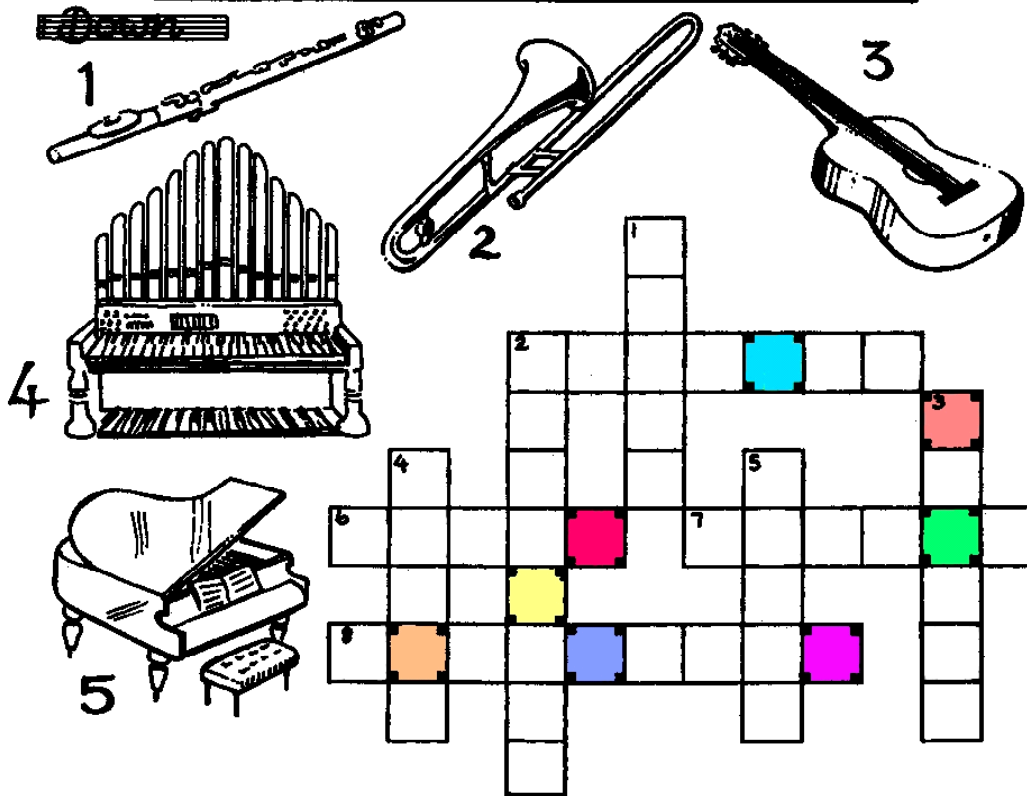
V [vi:]   **W** [dabl ju:]   **X** [eks]   **Y** [wai]   **Z** [zed]

Cvičení 32 – Křížovka

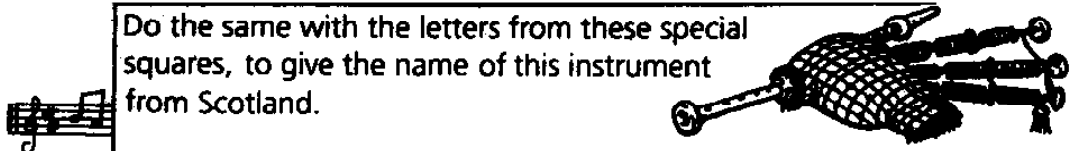
MUSICAL INSTRUMENTS

Put the words for the musical instruments into the grid.

Do the same with the letters from these special squares, to give the name of this instrument from Scotland.

13. ZÁVĚR

Ve své práci jsem vycházela z teoretických poznatků z oblasti výuky hudby a cizího jazyka. Ty se staly základem pro aktivity uvedené v diplomové práci.

Téměř všechna cvičení jsem si zároveň ověřovala i v praxi. Zaměřila jsem se zejména na činnosti, které v sobě spojují rozvoj jak hudebních tak i jazykových dovedností.

Tato práce pro mě byla přínosem, jelikož jsem si uvědomila mezipředmětové vztahy a propojení těchto dvou předmětů. Také si velmi dobře uvědomuji, jak důležité je předkládat dětem hudbu v různých oblastech vzdělávání.

14. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BENEŠ, E. a kolektiv: Metodika cizích jazyků. Praha, SPN 1971.
2. D'ANDREA, F. : Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování. Praha, Portál 1998.
3. DANIEL, L. : Metodika hudební výchovy. Ostrava, MONTANEX 1992.
4. DOBRORUKA, L. J. - VACKOVÁ, B. - KRÁLOVÁ, R. - BARTOŠ, P. : Přírodopis III. Praha, SCIENTIA 1999. s. 93
5. HERMANOVÁ, S. : Psychomotorické hry. Praha, Portál 1994.
6. HOUŠKA, T. : Škola je hra! Praha, T. Houška 1993. s. 55, 64, 65
7. JONES, H. – WHEELER, T. : A training course for TEFL. Oxford, Oxford University Press 1993.
8. KOLEKTIV OUP : Seznámení s komunikativním způsobem vyučování angličtiny. Oxford, Oxford University Press 1998.
9. KONRÁDOVÁ, K.: 60 English songs and nursery rhymes
10. KULHÁNKOVÁ, E. : Hudebně pohybová výchova. Praha, Portál 2000.
11. LEE, W.R. : Language teaching games. Oxford, Oxford University Press 1993.
12. LEE, W. R. - DODDERIDGE, M. : Time for a song. London, Longman 1963.
13. MACHKOVÁ, E. : Metodika dramatické výchovy. Praha, IPOS 1993.
14. PHILLIPS, S. : Young learners. Oxford, Oxford University Press 1993.
15. SAMSON, C. : 333 nápadů pro angličtinu. Praha, Portál 1997.
16. SEDLÁK, F. : Didaktika hudební výchovy. Praha, SPN 1985.
17. SEDLÁK, F. : Hudební vývoj dítěte. Praha, Supraphon 1974.
18. SEDLÁKOVÁ, A. : Angličtina pro děti. Dubicko, INFOA 2003.
19. STRANGE, D. : Chatterbox 1, 2 – student's book. Oxford, Oxford University Press, 2003.
15. SVOBODOVÁ, H. – JUNKOVÁ, D. : Velká všeobecná dětská encyklopedie. Praha, Svojtka 2000.

20. ŠIMANOVSKÝ, Z. - TICHÁ, A. - BUREŠOVÁ, V. : Písničky a jejich dramatizace. Praha, Portál 2000.
21. www.onestopenglish.com
22. www.heinemann.com
23. www.first-school.ws
24. WAY, B. : Rozvoj osobnosti dramatickou improvizací. Praha, ISV 1996.